

MONIKULTTUURINEN ARKI, ELÄVÄ PERINTÖ JA KANSALAISSUUS

Mona Sainio
Maisterintutkielma
Etnologia, antropologia ja
kulttuuripolitiikka (KUMU)
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Mona Sainio	
Työn nimi Monikulttuurinen arki, elävä perintö ja kansalaisuus	
Oppiaine Etnologia, antropologia ja kulttuuripolitiikka	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 50 sivua + liitteet 11 sivua
Tiivistelmä <p>Tässä pro gradu- tutkielmassa tutkin kulttuuriperintöä ja kansalaisuutta maahanmuuttajataustaisten henkilöiden näkökulmasta. Kulttuuriperintö on etnologian ja antropologian tutkimuskehityksessä keskeinen tutkimusteema. Tutkimusaineistoni koostuu kahdesta laadullisesta puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, jotka litteroin. Haastateltavani olivat Paul Abbey ja Jassin Rezai. Päättökysymykseni on, millaista kulttuuriperintöä maahanmuuttajat säilyttävät monikulttuurisessa arjessa. Lisäksi tutkin, miten haastateltavat kokevat kansalaisuutensa monikulttuurisuuden ja toimijuuden näkökulmasta. Tutkimukseni lähtökohtana on monikulttuurinen arki kulttuuriperinnön, kansalaisuuden ja osallisuuden näkökulmasta. Tärkeitä käsitteitä tutkimuksessani ovat monikulttuurisuuden, aktiivisen kansalaisuuden ja elävän perinnön käsitteet. Aihetta on aiemmin tutkittu esimerkiksi siirtolaisuuden ja ylijärjestyksen konteksteissa. Käytän elämäkerronnan ja muistelukerronnan käsitteitä kuvaamaan haastattelupuhetta. Lisäksi toimijuus ilmentyy jo haastattelupuheessa. Aineiston analyysissä käytän lähilukua ja sisällönanalyysia, joiden pohjalta olen teemoitellut haastatteluaineistoa. Teemoiksi hahmottuivat <i>haastateltavien tausta, kulttuuriperintö, osallisuus ja toimijuus</i> sekä <i>sopeutumiseen liittyvät kokemukset</i>. Tutkimustulokset osoittavat, että haastateltavat käsittävät kulttuuriperinnön erityisesti kulttuurisiksi arvoiksi sekä edelliseltä sukupolvelta perityiksi toimintatavoiksi. Haastateltavat haluavat itse määritellä oman kulttuuriperintönsä ja sen, mitä he haluavat säilyttää. Haastateltavat haluavat määritellä itsensä ihmisyyden, eivätkä kansalaisuuden tai kulttuurin kautta. Kansalaisena oleminen merkitsee heille erityisesti osallistumista ja vaikuttamista yhteiskunnalliseen toimintaan.</p>	
Asiasanat elävä perintö, kulttuuriperintö, monikulttuurisuus, toimijuus, kansalaisuus, osallisuus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto, JYX	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimusasetelma ja kysymykset.....	1
1.2	Monikulttuurisuus, osallisuus ja kansalaisuus	3
1.3	Kulttuuriperintö elävänä perintönä	5
2	AINEISTO JA MENETELMÄT	8
2.1	Haastattelut ja niiden toteutus.....	8
2.2	Aineistohallinta.....	12
2.3	Elämäkerronta, muistelu ja toimijuus	14
2.4	Lähiluku.....	15
2.5	Sisällönanalyysi.....	16
3	MONIKULTTUURISUUS JA ARVOT.....	18
3.1	Haastateltavien elämä ja tausta	18
3.2	Arvot	20
3.3	Työ.....	21
3.4	Kokemuksia sopeutumisesta ja rasismista	23
4	ELÄVÄ PERINTÖ.....	28
4.1	Kulttuuriperintö ja sen säilyttäminen	28
4.2	Kotimaiden kulttuuriperintö	32
5	KESKUSTELUJA KANSALAISUUDESTA.....	35
6	POHDINTA.....	41
6.1	Elävä perintö ja arvot.....	41
6.2	Kansalaisuus ja toimijuus.....	43
	LÄHTEET.....	47

LIITTEET

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusasetelma ja kysymykset

Etnologian ja antropologian alan maisterintutkielmassani tutkin kulttuuriperintöä maahanmuuttajataustaisten henkilöiden haastattelupuheen näkökulmasta. Tutkimusaineistoni on laadullista ja se koostuu kahden maahanmuuttajataustaisen henkilön haastatteluista. Tutkimukseni avulla haluan selvittää, millaista kulttuuriperintöä maahanmuuttajataustaiset henkilöt kokevat merkitykselliseksi säilyttää uudessa yhteiskunnassa, tutkimukseni tapauksessa Suomessa. Lisäksi tarkastelen, millaisena haastateltavat kokevat kansalaisuutensa monikulttuurisuuden ja toimijuuden näkökulmasta. Päättökysymykseni on, millaista kulttuuriperintöä maahanmuuttajat säilyttävät monikulttuurisessa arjessa. Lisäksi tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Mitä haastateltavat puhuvat kulttuuriperinnöstä ja kansalaisuudesta? Millaista uutta ja itselleen merkityksellistä kulttuuriperintöä ja kansalaisuutta he luovat Suomeen?
2. Mitkä kulttuuriset arvot ovat keskeisiä heidän elämässään?
3. Miten he toimivat ja osallistuvat monikulttuurisessa arjessa?

Kulttuuriperintö (ks. tarkemmin luku 1.3.) on vaikeasti määriteltävä käsite, koska se on laaja ja monipuolinen. Seuraavan määritelmän mukaan:

Kulttuuriperintö-käsitteellä viitataan joukkoon menneisyydestä periytyneitä aineellisia ja aineettomia resursseja, jotka ihmiset tunnistavat jatkuvasti kehittyvien arvojen, uskomustensa, tietojensa ja perinteidensä heijastumiksi ja ilmaisuksi niiden omistuksesta riippumatta. (Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 14.)

Kulttuuriperintö on keskeinen kulttuurien tutkimuksen osa-alue. Olen kiinnostunut maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ja kulttuuriperinnön välisestä yhteydestä, koska maahanmuuton yhteydessä kulttuuriperintöön liittyvät kysymykset

nousevat esiin erityisellä tavalla. Maahanmuuttajat kohtaavat arjessaan uuden kotimaansa kulttuuriperintöä verraten ja sovittaen sitä aiemmin omaksumaansa. Tutkimukseni kannalta on olennaista selvittää, mikä on maahanmuuttajataustaisten mielestä merkityksellistä kulttuuriperintöä, halutaanko kaikki omasta kulttuuriperinnöstä säilyttää vai onko jotain, mistä halutaan luopua sekä mikä ylipäänsä on kulttuuriperintöä yksilöiden näkökulmasta.

Kulttuuriperintö on ajankohtainen tema myös kulttuurisen kestävyuden näkökulmasta. Meneillään oleva aineettoman kulttuuriperintöön ja elävään perintöön liittyvä työ nostaa esiin yhteisöt ja heidän oikeutensa määrittää kulttuuriperintöään keskeiseen rooliin (Siivonen 2020, 6). Myös omassa tutkimuksessani lähdän ajatuksesta, että kukin yksilö voi määritellä itselleen tärkeän ja oman kulttuuriperintönsä.

Kulttuuriperintö on etnologian ja antropologian tutkimuskehyksessä keskeinen tutkimusteema, joka liittyy vahvasti alaan esimerkiksi perinteen, rituaalien, arjen ja kielen käsitteiden kautta. Kulttuuriperintöä onkin tutkittu esimerkiksi ylijärjestyksen, siirtolaisuuden ja paluumuuttajien näkökulmasta (ks. esim. Salonsaari 2018; Fingerroos 2012; Čeginskas 2016). Aihetta sen sijaan ei ole juurikaan käsitelty maahanmuuttajataustaisten Suomessa asuvien henkilöiden kokemusten kautta. Uuden ulottuvuuden aiheeseen tuo myös aktiivisen kansalaisuuden ja toimijuuden näkökulma.

Maahanmuutto on myös ajaton tema, joka tulevaisuudessa tulee luultavasti entistä enemmän osaksi ihmisten arkea esimerkiksi ilmastopakolaisuuden ja työperäisen maahanmuuton myötä. Tästä syystä on tärkeää huomioida monikulttuurisuus ja monikerroksinen kulttuuriperintö sekä miten moninaisuus näkyy yhteiskunnassa. Tutkin positiivisesta näkökulmasta maahanmuuttajataustaisia henkilöitä ja heidän ajatuksiaan kulttuuriperinnöstä. Selvitän, miten kulttuuriperintö näkyy monikulttuurisessa arjessa, jossa on vaikutteita useasta eri kulttuurista ja millaisena voimavarana kulttuuriperintö toimii arjessa.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta tutkimusaihe on tärkeä, sillä maahanmuuttajien kulttuuriperintöön liittyvän tutkimuksen avulla ihmiset voivat paremmin ymmärtää toisiaan entistä monikulttuurisimpien yhteiskuntien keskellä. Tutkimukseni avaa kulttuuriperintöön liittyviä yksilöllisiä merkityksenantoja ja neuvottelee kulttuurisista arvoista. Oikeus kulttuuriperintöön kuuluu kulttuurillisiin oikeuksiin, jotka ovat olleet heikossa asemassa muihin ihmisoikeuksiin verrattuna (Koivunen & Marsio 2006, 31–33). Tästä syystä on tärkeää, että ihmiset tunnistavat itselleen merkityksellisen kulttuuriperinnön ja heidän oikeutensa siihen sekä sen toteuttamiseen.

1.2 Monikulttuurisuus, osallisuus ja kansalaisuus

Sosiologi Outi Lepola (2000) on väitöskirjassaan *Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa*, määritellyt monikulttuurisuuden yksilön tasolla merkitsevän ”integroitumista Suomeen tasa-arvoisena ja toimintakykyisenä yhteiskunnan jäsenenä suomalaisten toimintatapojen ja suomen kielen oppimisen kautta, toisaalta ”oman kulttuurin” säilyttämistä”. Määritelmä on kiinnostava, sillä se ottaa huomioon sekä uuden kulttuurin omaksumisen että aiemman säilyttämisen.

Yhteiskunnan näkökulmasta monikulttuurisuus on haaste ja se voidaankin määrittellä asenteena ja politiikkana maahanmuuttajia kohtaan, jossa ei edellytetä, että maahanmuuttajat luopuisivat ”omasta kulttuuristaan” ja identiteetistään. Monikulttuurisen yhteiskunnan ideaalina on ollut, että etniset ryhmät säilyttävät kulttuuriperintönsä ja sopeutuvat suomalaiseen yhteiskuntaan. Lisäksi monikulttuurisuus liitetään myös tasa-arvoisen yhteiskunnan ideaaliin (Lepola 2000, 204–205, 210). Pasi Saukkonen määrittelee monikulttuurisuuden seuraavalla tavalla:

Monikulttuurisuudella tarkoitetaan siis sitä demografista asiain tilaa, että yhteiskuntaan sisältyy etnistä ja kulttuurista erilaisuutta: eri kieliä, eri uskontoja, eri kansallisuuksia, erilaisia tapoja ymmärtää ”hyvä elämä”, erilaisia arjen toimintakäytäntöjä kuten ruuanlaittotapoja, tervehdysnormeja, vapaa-ajan viettotapoja sekä tietenkin myös erilaisia käsityksiä taiteesta ja ”kulttuurista”. (Saukkonen 2007, 8.)

Saukkosen mukaan monikulttuurisuutta toteutetaan arjessa, kun ollaan tekemisissä eri kielten, uskontojen ja kansallisuuksien kanssa sekä työn että vapaa-ajan puolella. Määritelmänä *monikulttuurinen kansalaisuus* tarkoittaa, että mikään yksittäinen ryhmä ei määritä oikeaa toimintatapaa ja yhteistä kulttuuria vaan politiikassa ja yhteiskunnassa käydään neuvotteluja näistä aiheista eri ryhmien välillä (Keskinen & Vuori 2012, 7–35). Monikulttuurisen ja kansainvälisen kansalaisuuden kuvailuista ja kokemuksista puhuttaessa on oleellista huomata, että kyseisten asioiden kuvaamisesta on käytetty myös ylirajaisuuden käsitettä. Ylirajaisuudella (transnationalismi) tarkoitetaan liikkumista eri maiden ja kulttuurien välillä (Čeginskas 2013, 108). Ylirajaisuuden kontekstissa identiteetti määrittyy sosiaalisten ja kulttuuristen viitekehysten sisällä ja kansallisuuden rajat jätetään huomiotta (Hirvi 2013, 31).

Kulttuuripolitiikan näkökulmasta edellytys yhteiskuntien harmoniselle ja kestäväälle poliittiselle ja sosiaaliselle kehitykselle on maailman eri kulttuurien säilyttäminen. Kulttuurisella diversiteetillä viitataan: ”kulttuuriin oikeuksiin osana yleismaailmallisia ja alueellisia yksilöllisiä ja kollektiivisia oikeuksia. Kulttuuriset oikeudet liittyvät erityisesti yksilöiden oikeuksiin valita ja ylläpitää omaa kulttuurista identiteettiään (nimi, kieli, uskonto, tavat) ja kulttuuriperintöään.” (Saukkonen 2007, 11.)

Kulttuurilliset oikeudet ovat osa ihmisoikeuksia kansalaisoikeuksien, poliittisten ja taloudellisten oikeuksien ohella (Koivunen & Marsio 2006, 18).

Tässä tutkimuksessa korostuvat *aktiivinen kansalaisuus* ja *osallisuus* osana kulttuuriperinnön vaalimista haastateltavien arjessa ja kansalaisuuden kokemustaan. Olen valinnut haastateltavat sillä perusteella, että he omalla toiminnallaan ovat aktiivisesti tuomassa esille omaa kulttuuriaan. Tämä on tärkeää, koska heillä on kokemusta monikulttuuriseen arkeen liittyvien kysymysten pohdinnasta ja käsittelystä. Lisäksi heidän toimijuuttaan kansalaisina voi kuvata näiden termien kautta.

Osallisuudella tarkoitetaan yhteisöllisyyttä, kuulumista ja erityisesti osallistumista yhteiskunnan toimintaan (Meriluoto & Litmanen 2019; Gretschel & Kiilakoski, 2012). Moderneissa yhteiskunnissa on kolme erityyppistä oikeutta ja kolme erityyppistä velvollisuutta, jotka määrittelevät kansalaisen ja valtion välisen suhteen. Osallistuminen on yksi näistä velvollisuuksista (Isin & Nyers 2013, 2). *Osallistuminen* voidaan kokea erityisesti toiminnalliseksi käsitteeksi. Osallisuus sen sijaan on kokemuksellista ja jaettava. (Virolainen 2015, 18.) Molemmat käsitteet ovat relevantteja tutkimuksessani, koska aktiivinen toiminta haastateltavien näkökulmasta on konkreettisia tekoja ja valintoja arjessa. Toisaalta kulttuuriperinnön vaaliminen voidaan käsittää omien kokemusten kautta. Yhteisön näkökulmasta osallisuus voi nousta esiin myös jaettuna. Osallisuuden voi siis tulkita erityisesti aktiivisen kansalaisuuden toteuttamisena, joka voi olla myös osallistumista. Omassa tutkimuksessani liitän osallisuuden käsitteen kansalaisuuden lisäksi myös kuvaamaan haastateltavien mahdollisuutta osallistua kulttuuriperintöön.

Kansalaisuuden käsite voi näyttäytyä kansalaisen osallisuutena, jäsenyytenä ja mahdollisuutena yhteiskunnassa (Katisko 2011, 22). Tässä tutkimuksessa kansalaisuuden käsite liittyy osallisuuteen ja mahdollisuuksiin yhteiskunnassa, joita käsittelen kulttuuriperinnön näkökulmasta sekä haastateltavien omista kokemuksista heidän asemastaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Kansalainen on myös aktiivinen toimija (Harinen 2000, 40). Kansalaisuudessa keskeisenä piirteenä nykyään korostuu aktiivinen toiminta. Lisäksi tärkeää on lisätä kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttamiseen ja päätöksentekoon (Turtiainen, Kokkonen & Viitasalo 2018, 2; Meriluoto & Litmanen 2019). Aktiivinen ja osallistuva kansalaisuus sekä toimijuus koskevat olennaisesti myös kulttuuriperinnön toteuttamista sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla. Tutkimukseni lähtökohtana on, että haastateltavat luovat uutta kulttuuriperintöä ja uudenlaista kansalaisuutta Suomeen. Yksi tutkimuskysymyksistäni onkin selvittää, millaista perintöä he haluavat säilyttää ja millaista kansalaisuutta he toteuttavat. Haastateltavien kohdalla voi selkeästi puhua aktiivikansalaisuudesta ja osallistuvasta kansalaisesta, ei niinkään aktivismista - elleivät he nimenomaisesti itse miellä toimintaansa sellaiseksi. Kuten monen muunkin käsitteen määrittelyn kohdalla, myös tässä haastateltavilla on oikeus itse määrittellä, millaisena he kokevat oman aktiivisuutensa.

Nuorisotutkija Veronika Honkasalon haastattelututkimuksessa, jonka aiheena on maahanmuuttajien tulkinnot suomalaisuudesta ja rasismista Honkasalo toteaa, että kansalaisuudella ei koeta välttämättä ole suurta merkitystä vaan määrittely tapahtuu ihmisyyden kautta (Honkasalo 2003, 166). Ihmiset kohdataan yksilöiden eikä tiettyjen kulttuurien tai maiden edustajina. Toisaalta kansalaisuus voi olla myös kulttuurista, jolloin kansalainen vihkiytyy osaksi kansallista kulttuuria ja sen sosiaalisiin sekä kulttuurisiin muotoihin. Kulttuurinen kansalaisuus on kansalaisuutta, jota välitetään sukupolvelta toiselle (Harinen 2000, 59, 135). Tässä tutkimuksessa myös kulttuurinen kansalaisuus näyttäytyy kulttuuriperinnön kautta.

Toimijuus kytkeytyy tutkimuksessani vahvasti haastateltavien kansalaisuuteen. Toimijuus tarkoittaa kaikkein yksinkertaisimmillaan yksilön kykyä tehdä ja toteuttaa päätöksiä. (Hynninen, Lindfors & Opas 2015, 175.) Toimijuus perustuu vuorovaikutukseen ja se muodostuu sosiaalisissa suhteissa. Yhteiskunnallisten rakenteiden lisäksi toimijuuteen vaikuttavat myös yksilölliset ja yhteisölliset tarinat. Toisin sanoen voidaan sanoa, että toimijuuden käsite on hyvin konteksti- ja tilannesidonnainen. (Hynninen, Lindfors & Opas 2015, 175.) Laajemmassa kontekstissa yhteiskunnalliset rakenteet toimivat kehyksenä koko toimijuuden toteutumiseksi yksilötasolla. Omassa tutkimuksessani voi lähtökohtaisesti olettaa, että haastateltavilla on luottamus siihen, että heillä on olemassa vaikutusmahdollisuuksia. Haastateltavieni etninen tausta on konteksti, jossa toimijuuden toteutumista voidaan tarkastella. Toisaalta tutkimuksen avulla voidaan tehdä johtopäätöksiä koko yhteiskunnalliseen tasoon viitaten, kun näkökulmana on kulttuuriperinnön näkyminen yhteiskunnassa. Yhteiskunnallisella tasolla yksilökohtaisia esimerkkejä ja kokemuksia tarkastellen, pohdin, millaisena kulttuuriperintö näyttäytyy suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tässä tutkimuksessa ei käsitellä toimijuutta mahdollisuutena pitäytyä toiminnasta, vaikka toimijuus voi viitata myös siihen. Toisaalta tässä tutkimuksessa on tärkeä huomioida, että jo haastatteluihin osallistuminen ja haastattelupuhe ovat toimijuutta ja omaa identiteettiä suhteessa kulttuuriperintöön. Kertominen itselle tärkeistä aiheista on toimijuutta, jolla tuotetaan kulttuuriperintöä jo haastattelupuheessa (ks. myös Hynninen 2017).

1.3 Kulttuuriperintö elävänä perintönä

Kulttuuriperintö on vaikeasti määriteltävä käsite, koska se on laaja ja monipuolinen sekä sitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Turun yliopiston kulttuuriperinnön tutkimuksen oppiaine määrittelee käsitteen seuraavalla tavalla:

Kulttuuriperinnön käsitteellä viitataan joukkoon menneisyydestä periytyneitä aineellisia ja aineettomia resursseja, jotka ihmiset tunnistavat jatkuvasti kehittyvien arvojensa,

uskomustensa, tietojensa ja perinteidensä heijastumaksi ja ilmaisuksi niiden omistuksesta riippumatta. (Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 14.).

Tarkastelen omassa tutkimuksessani kulttuuriperinnön merkitystä yksilön elämässä, ja siksi siinä korostuvat arvot, uskomukset ja perinteet, jotka näkyvät haastateltavien kertomuksissa itsestään ja arjestaan. Näin ollen kulttuuriperinnön aineeton ulottuvuus korostuu tutkimuksessa, josta olen erityisesti kiinnostunut. Aineeton kulttuuriperintö sisältää muistelukerronnan ja haastateltavien omaelämäkerrallisuuden elementtejä, mitkä määrittelen myös osaksi elävää perintöä. Tässä maisterintutkielmassa lähestyn aineetonta kulttuuriperintöä erityisesti *elävänä perintönä*.

Englanninkielinen käsite "heritage" viittaa kollektiiviseen perintöön, kun taas "heredity" painottaa henkilökohtaista perintöä. Tässä näkökulmassa tuodaan esiin henkilön omat juuret ja kasvuympäristö, jolla erotetaan kulttuuriperinnön määrittelmä. (Lillbroända-Annala 2014, 24.) Tässä tutkimuksessa tarkastelen, miten haastateltavat puhuvat kulttuuriperinnöstä ja mitä se heille merkitsee yksilötasolla.

Kulttuuriperintö on osa ihmisten identiteetin muodostumista (Potinkara 2014, 278) ja arkea. Kulttuuriperintö voidaan siis nähdä osana jokaista ihmistä ja elämäntarinaa. Tästä näkökulmasta onkin mielenkiintoista pohtia, kuinka tärkeäksi omaan kulttuuri liittyvät arvot sekä perinteet näkyvät yksilötasolla arjen muuttuvissa ja ylijärjaisissä konteksteissa. Tarkastelen myös, miten kulttuuri tai monikulttuurisuus vaikuttavat haastateltavien yksilöiden omaan toimintaan ja mitkä asiat siinä koetaan merkittävimmiksi.

Elävää perintöä käsitteenä on käytetty vähemmän kuin aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön määrittelmiä. Elävää kulttuuriperintöä ovat esimerkiksi juhlat, musiikki, tanssi ja muut esittävät taiteet kuin myös suullinen perintö, käsityöt, ruokaperinteet (Aineeton kulttuuriperintö, Elävä perintö -wiki, 2021). Uusinta elävän kulttuuriperinnön tutkimusta edustaa esimerkiksi Silja Heikkilän etnologian väitöskirja unikäsityksistä, jossa nimenomaan haastattelupuhe on keino tuottaa tietoutta uniin liittyvästä elävästä perinteestä. Heikkilä pitää unien elävää perintöä prosessina. Hän toteaa elävän perinnön toimineen tutkimuksessaan lopulta näkökulmana ennemmin kuin määriteltävänä käsitteenä. Lisäksi käsitteessä korostuu tutkijan tulkinta aiheesta (Heikkilä 2021, 187). Myös omassa tutkimuksessani elävä perintö on yksi näkökulma koko kulttuuriperintökäsitteen laajaan kenttään. Käytän lähilukua ja analysoin haastattelupuheen muistelukerrontaa elävän perinnön teemoja tutkien. Tutkijana tulkitsen elävää perintöä haastateltavien antamien merkitysten näkökulmasta.

Heikkilä nostaa esiin elävän perinnön muotoutumisen prosessina, joka on sekä yksilöllinen että yhteisöllinen. Prosessista esiin nousevat henkilökohtaiset merkitykset. (Heikkilä 2021, 187.) Silja Heikkilä tiivistää hyvin kulttuuriperinnön määrittelemisen väitöskirjassaan *Unien elävä perintö* (2021):

Ainoastaan perinnettä vaalivat ihmiset voivat määrittellä oman kulttuuriperintönsä ja halutessaan myös nimetä vaalimansa ilmiön kulttuuriperinnöksi. (Heikkilä 2021, 187.)

Tämä määrittely tukee valintaani kerätä aineistoni haastatteluin, jolloin parhaimmalla tavalla tuodaan esiin yksilön näkökulma aineettoman kulttuuriperinnön määrittelyssä. Kulttuuriperinnön voi siis nähdä asiana, jota ei ole olemassa, vaan jota aktiivisesti tuotetaan (Lillbroända-Annala 2014, 28) juuri haastattelupuheessa ja arjen käytänteissä. Tämä on yksi tärkeimpiä lähtökohtia tutkimuksessani. Tarkoitukseni on selvittää, kuinka yksilöt aktiivisella toiminnallaan tuottavat kulttuuriperintöä. Kulttuuriperinnön käsitettä voidaan käyttää myös poliittisten tarkoituksien ajamiseen (Hieta, Hovi & Ruotsala 2015, 311). Koska haastateltavani ovat aktiivisia kansalaisia ja monipuolisia yhteiskunnallisia toimijoita, haastatteluissa tarkastellaan myös, miten poliittinen toiminta, aktiivinen osallistuminen ja kulttuuriperintö yhdistyvät toisiinsa. Kulttuuriperintöön osallistuminen on sosiaalisen toiminnan muoto, joiden uudet merkitykset kulttuurin lisäksi muokkaavat koko yhteiskuntaa (Takalo 2014, 133). Osallistuminen kulttuuriperintöön nousee tässä tutkimuksessa keskeiseksi.

Kulttuuriperintö voidaan nähdä yhdistävän kulttuuria ja erottavan sen muista kulttuureista (Lillbroända-Annala 2014, 22). Tutkimukseni näkökulma on lähestyä kulttuuriperintöä ja sen eri muotoja positiivisesta ja mahdollistavasta näkökulmasta. Kulttuuriperintö voi olla ihmisille voimavara, jonka arvojen ja perinteiden mukaisesti yhteiskunnassa toimitaan. Aineettoman kulttuuriperinnön kautta yhteisö ja yksilöt tulkitsevat omaa menneisyyttään ja kertovat siitä (Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 9).

Aineettoman kulttuuriperinnön tutkimisen haaste on sen näkymättömyys (Lillbroända 2014, 24). Tästä syystä sekä tutkijan että haastateltavien saattaa olla haastavaa tunnistaa ja määrittellä kulttuuriperintöä. Tämän vuoksi tutkimuksen haastateltavat onkin valittu sillä perusteella, että he ovat aiemminkin puhuneet julkisesti monikulttuurisesta taustastaan ja osoittaneet siten tunnistavansa kulttuuriperintöön liittyviä teemoja ja osaavansa erotella siihen liittyviä osa-alueita.

2 AINEISTO JA MENETELMÄT

2.1 Haastattelut ja niiden toteutus

Tutkielmani on tieteenalalle tyypillinen laadullinen haastattelututkimus. Laadullisen tutkimuksen ja kulttuurintutkimuksen yhteys on ymmärtävä selittäminen (Alasuutari 1999, 55). Tästä syystä laadullista tutkimusta voikin kutsua ymmärtäväksi tutkimukseksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 28). Laadullinen tutkimus tukee tutkimuskysymyksiä, jolloin tutkimuksen metodina parhaiten toimivat haastattelut. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina. Oletuksena on myös, että tutkimuksen aihe voi aiheuttaa monipuolisia vastauksia, jolloin haastattelut ovat paras tapa saada aineistoa.

Laadullisessa tutkimuksessa korostuu subjektiivisuus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 166). Subjektiivisuus tässä laadullisessa tutkimuksessa näkyy aiheenvalinnan näkökulmassa, ilmiötä tarkastellaan lähtökohtaisesti yksilötasolla. Tein *puolistrukturoituja teemahaastatteluja*. Tämä avasi haastateltaville mahdollisuuden puhua vapaammin aiheesta. Vaikka tulkitSENkin haastattelupuhetta myös elämänkerrontana, toteutin haastattelut teemahaastatteluina. Omaelämäkerrallisessa haastattelussa tarkoituksena on keskittyä haastateltavan koko elämäntarinaa, kun taas teemahaastattelussa keskitytään tiettyihin teemoihin, joiden kontekstissa haastateltavat tuovat esille elämänsä.

Haastattelun toimiessa aineistonkeruumenetelmänä on luontevaa, että haastateltaviksi valitaan henkilöt, joilla on kokemusta tai tietoa tutkimusteemasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74, 85). Tässä tutkimuksessa haastattelut aineistonkeruumenetelmänä oli selvä ratkaisu, sillä keskeisinä käsitteinä olevat elävä kulttuuriperintö ja aktiivinen kansalaisuus vaativat haastateltavilta tietämystä ja kokemusta kulttuuriperintöön sekä kansalaisuuteen liittyvistä teemoista.

Itse perehdyin tutkimusaiheeseen tutustumalla kulttuuriperinnön määrittelyihin, erityisesti elävään perintöön ja kansalaisuuden määrittelyihin sekä niiden yhteydestä osallisuuteen ja toimijuuteen. Tutkimusaineistoa pohtiessani, olin yhteydessä Suomen kansallismuseoon ja tiedustelin, olisiko siellä aineistoa, jota voisin käyttää tutkimuksessani. Sain selville, että maahanmuuttajia ja maahanmuuttoa liittyen kulttuuriperintöön ei ole Suomessa dokumentoitu kansallismuseossa kovin laajasti viime vuosina. Koska en löytänyt jo valmiiksi olemassa olevaa aineistoa, jota voisin tutkimuksessani käyttää, valitsin tehdä haastattelut. Lisäksi olin kiinnostunut erityisesti kuulemaan ihmisten omia kokemuksia ja ajatuksia käsiteltävistä teemoista, joten haastattelut olivat luontevin tapa saada kuulla ihmisten omista kokemuksista.

Haastateltavat löysin maisterintutkielmani ohjaajan vinkistä. Hänellä oli aiempaa tietoa ja näkemystä siihen, että juuri nämä henkilöt olisivat hyviä tutkittavia tähän tutkielmaan. Aineiston keräsin haastatteleamalla kahta henkilöä, joilla on maahanmuuttotaustaa ja jotka ovat aktiivisia toimijoita suomalaisessa yhteiskunnassa. Haastateltavani ovat tämän lisäksi Jyväskylän kaupungissa aktiivisesti tuoneet omaa kulttuuritaustaansa esille. Siten he ovat vaalineet avoimesti myös omaa kulttuuriperintöään. Haastateltavat oman toimintansa myötä tuoneet aihetta näkyville, joten oli oletettavaa, että he mieluusti kertovat aiheesta. Useimmiten tutkimusaiheet, jotka koskettavat tutkittavien elämää, edistävätkin halukkuutta osallistua tutkimukseen (Kuula 2006, 158). Haastateltavat ottivatkin mieluusti haastattelukutsun vastaan.

Haastattelemani henkilöt olivat Paul Abbey ja Jassin Rezai. Haastatteluhetkellä maaliskuussa 2022 Paul Abbey oli Jyväskylän kaupunginvaltuuston valtuutettu ja Jassin Rezai sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen. Molemmat haastateltavista ovat aktiivisesti vaikuttamassa Jyväskylän kaupungissa myös politiikassa¹. Molempiin haastateltaviin otin aluksi yhteyttä sähköpostitse tammikuussa 2022. Sähköpostiosoitteet löytyivät Jyväskylän kaupungin Internet-sivuilta. Sähköpostissa esittelin lyhyesti tutkimuksen aiheen, haastatteluiden tarkoituksen ja keskeisimmän tutkimuskysymyksen. Toiseen haastateltavaan olin myöhemmin yhteydessä tekstiviestin välityksellä, jossa vahvistettiin osallistuminen tutkimukseen, koska vastausta sähköpostitse ei ollut tullut. Molemmat haastateltavat vastasivat myöntävästi haastattelukutsuihin.

Haastateltavat ovat omaehtoisesti näkyvissä ja julkisissa rooleissa keskustellessaan muutenkin tutkimukseen liittyvistä teemoista, joten oletettavaa oli, että haastattelut ovat lähtökohtaisesti monipuolisia. Olennaista tutkimuksessa kuitenkin ei ole tuoda esiin pelkästään yksilöiden taustoja vaan heidän ajatuksiensa ja toimintaansa kulttuuriperintökysymyksiin liittyen. Toki on huomattava, että tutkittavien taustoilla luultavasti on merkitystä nykyisiin kokemuksiin.

¹ Haastattelussa ei tule ilmi haastateltavien siviiliammattia, vaan he kertoivat yleisellä tasolla työtehtävistään ja opiskeluistaan.

Teemahaastattelussa edetään ennalta määrättyjen teemojen ja tarkentavien kysymyksiin mukaan. Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat ja merkitykset eri asioista korostuvat. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75.) Nämä valinnat tukevat hyvin tutkimustani, koska tarkoituksena oli saada haastateltavien ääni kuuluville osittain abstraktista aiheesta, jota kuitenkin pystyin erinäisin kysymyksin rajaamaan. Haastateltavien oma ääni nousi haastatteluissa vahvasti esiin, koska haastattelukysymyksiä myötä he oman elämänhistoriansa perusteella vastasivat kysymyksiin. Vaikka haastattelukysymykset olivatkin laajoja, vastaukset olivat yksityiskohtaisempia ja sisälsivät paljon henkilökohtaisten merkitystenantoa.

Teemahaastattelussa on tärkeä asettaa kysymykset kuitenkin tutkimustehtävän mukaisesti, jotta haastattelusta saadaan varmasti olennainen irti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Teemojen pitää olla selkeitä ja niitä voi tarkentaa apukysymyksillä ja avainsanoilla. Haastatteluissani oli huomattavissa, että jotkut kysymykset vaativat selvennystä, esimerkiksi kulttuuriperinnön määrittelemisessä. Lisäksi jotkut kysymykset eivät aiheuttaneet läheskään niin paljon vastauksia kuin toiset, eikä keskustelua kaikista aiheista syntynyt.

Teemahaastattelu muistuttaa keskustelunomaista tilannetta. Teemahaastattelut mahdollistavat sen, että jokaisesta teemasta ei tarvitse puhua haastateltavan kanssa yhtä paljon kuin toisen, elleivät ne tule haastattelussa luontaisesti esille. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä tutkimuksessa haastateltavan taustat sekä myös se, miten he halusivat niitä esiin tuoda, vaikuttivat paljon haastattelujen kulkuun. Haastateltavat toivat taustaansa esiin hyvin neutraalisti, eivätkä he kokeneet omaa asemaansa tai arkeaan poikkeavaksi. Toisaalta haastateltavat tunnustivat haasteet, joita maahanmuuttotausta saattaa aiheuttaa, vaikkei heillä juurikaan ollut omia kokemuksia niistä. Haastatteluvastauksissa haastateltavat siirtyivät henkilökohtaiselta tasolta tarkastelemaan aiheita myös yhteiskunnallisella tasolla.

Haastattelutilanteessa haastattelijalla on mukana lyhyet muistiinpanot teemoista, kuten esimerkiksi ranskalaisia viivoja, apukysymyksiä tai avainsanoja (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tässä tutkimuksessa käytin sekä avainsanoja että apukysymyksiä. Teemoista ja niiden alateemoista keskustelin suhteellisen vapaasti haastateltavien kanssa. Oli kuitenkin tärkeää muistaa pysytellä aiheessa tai siihen liittyvissä teemoissa, vaikka keskustelu luontaisesti siirtyikin uusiin kiinnostaviin seikkoihin. Onkin huomionarvioista, että molemmissa haastatteluissa keskustelu siirtyi myös muihin asioihin vastauksien myötä ja haastateltavat selkeästi halusivat tuoda esiin itselleen tärkeitä asioita kysymyksiin ulkopuolelta kuten maahanmuuttajien ja pakolaisten kotoutumiseen liittyviä ongelmia.

Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on suosia metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155). Tätä tukevat myös aineistot, jotka muodostuvat haastatteluista. Laadulliselle tutkimukselle tyypillinen

piirre on myös se, että tutkimuksen edetessä suunnitelmia saatetaan joutua muuttamaan olosuhteiden vuoksi (Hirsjärvi ym. 2004, 155). Suunnitelmien muuttuminen haastattelujen kohdalla voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että haastatteluissa nousee esiin uusia teemoja, jotka voivat määrittää koko tutkimuksen lopputulosta, kuten myös omilla haastatteluissani kävi. Lisäksi teemat saivat erilaisia painotuksia kuin etukäteen oli ajatellut. Kansalaisuuteen liittyvät keskustelut nousivat lopulta tutkimuksessani hyvin keskeiseksi teemaksi elävän perinnön lisäksi.

Teemahaastattelussa vaaditaan tutkittavan aihepiirin tuntemista ja siten myös haastateltavien tilanteen tuntemista, jotta haastattelu voidaan toteuttaa mahdollisimman tarkasti. Valitsin haastateltavat sen mukaan, että kenellä olisi parhaiten teemoihin sopivaa annettavaa tutkimuskysymysten mukaisesti. Käsiteltävät teemat valitaan tutkimusaiheeseen perehtymisen pohjalta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Lähtökohtana haastateltavia valitessa olikin, että haastateltavat tuntevat käsiteltävät teemat.

Teemahaastattelua valmistellessa ja tehdessä tutkijan on helppo hahmottaa keskeisiä analysoitavia teemoja. Teemahaastattelua ei tarvitse analysoida tietyllä tavalla, mutta analyysiä on luontevaa jatkaa teemoittelulla (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Toisaalta on tärkeää muistaa, että haastattelun lähtökohdaksi asetetut teemat eivät ole välttämättä samoja, jotka aineistoa analysoidessa osoittautuvat tutkimusaihetta jäsentäväksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teemoittelulla voidaan pyrkiä tarkastelemaan molemmille haastatteluille yhteisiä piirteitä, jotka nousevat esiin analyysissa. Toisaalta on täysin luontevaa, että muitakin kiinnostavia teemoja nousee esiin, joita voidaan tarkastella kontekstissa lähtökohtiin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173.) Tässä tutkimuksessa jatkoin analyysia teemoittelun avulla, koska haastatteluissa kysymykset olivat teemojen mukaiset ja jo etukäteen valitut teemat tarkentuivat. Lisäksi uusia teemoja syntyi haastatteluissa, haastatteluiden kulkeutessa uusiin aiheisiin vastauksien myötä. Analyysissa nostan esiin tekemäni kahden haastattelun yhtäläisyyksiä ja eroja sekä pohdin myös niiden taustalla olevia tekijöitä, jotka vaikuttavat haastateltavien kokemuksiin.

Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti analysoitava aineistoni koostuu litteroidusta eli puhtaaksikirjoitetuista ja siten tekstimuotoisista teemahaastatteluista (Alasuutari 1999, 297). Tutkimuksen laatua edistää se, että haastattelu litteroidaan niin nopeasti kuin mahdollista (Hirsjärvi & Hurme 2008, 140). Tekemissäni haastatteluissa tärkeintä oli haastattelujen sisältö, joten en keskittynyt kielelliseen ilmaisuun niin paljon. Toisaalta kiinnitin huomiota äänensävyyn ja naurahduksiin sekä myös taukoihin. Äänensävyt ja naurahdukset kertoivat, millaisia tunteita tietyt kysymykset herättävät. Tauot sen sijaan voivat kertoa siitä, että tietyt teemat vaativat enemmän pohdintaa, eikä niihin ole suoria tai helppoja vastauksia.

2.2 Aineistonhallinta

Tietosuojalainsäädäntö ja hyvät tieteelliset käytännöt edellyttivät tutkittavien informointia (Kuula 2006, 62, 64). Informoin haastateltavia haastattelutilanteen aluksi tietosuojalomakkeella ja suostumuslomakkeella Jyväskylän yliopiston ohjeiden mukaisesti. Tietosuojaan liittyvillä käytänteillä kunnioitetaan ihmisten yksityisyyttä. Tietosuojailmoituksessa tulevat esiin haastattelujen tausta ja tarkoitus. Laadullisessa tutkimuksessa tietosuojailmoitus annetaan haastattelun yhteydessä tutkittavalla. Henkilötietoja käsittelyä koskevat tiedot informoidaan tiiviisti ja selkeästi tutkittaville. Tietosuojailmoituksessa tarkoitus on informoida tietosuojasetuksen mukaisesti tiedot henkilötietojen käsittelystä. (Tietoarkisto, 2022.) Tämä kuuluu olennaisesti tutkittavien informointiin, joka tarkoittaa tiedon antamista tutkimuksen tarkoituksesta, tutkielman tavoitteista sekä aineiston käsittelystä tutkittaville (Kuula 2006, 99). Haastattelujen tarkoitus oli tuottaa laadullista aineistoa teemahaastattelun muodossa ja tarkastella, miten haastateltavat käsittävät monikulttuurisen kulttuuriperinnön arjen keskellä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Suostumuslomakkeessa esittelin tutkielman aiheen ja varmistin, että haastateltavat olivat saaneet riittävästi tietoa haastattelun kulusta ja ymmärsivät oikeutensa. Lisäksi suostumuslomakkeessa pyysin kirjallisen suostumuksen haastatteluun ja henkilötietojen käyttöön sekä arkistointiin, mikä on perusedellytys henkilötietojen käsittelyyn. Suostumus tutkimukseen ja tieto tutkimuksen kulusta luovat tutkimuksen eettisen perustan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Suostumus tarkoittaa vapaaehtoista, yksilöityä ja tietoista tahdon ilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojen käsittelyn (Kuula 2006, 84). Näissä haastatteluissa suostumuksen pyysin haastateltavan nimenomaiseen suostumukseen, ei yleiseen etuun, henkilötietojen käyttöön ja arkistointiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon.

Aineiston aihepiiri ja haastattelujen sisällöllä on suuri vaikutus siihen, onko tutkimuksessa tarpeellista anonymisoida tutkittavat (Kuula 2006, 213). Molemmat haastateltavani ovat mahdollisesti jo oman toimintansa sekä haastattelukysymyksien myötä tunnistettavissa, joten päädyin siihen, ettei ole järkevää yrittää anonymisoida heitä. Haastattelukysymykset eivät ole arkaluontoisia mutta esimerkiksi haastateltavien henkilökohtaiset taustat kuten poliittinen toiminta tulevat esiin kysymyksien myötä, mikä on tärkeää tuoda esiin haastattelusta sovittaessa. Tässä tutkimuksessa henkilökohtaiset taustatekijät vastaukset voivat liittyä esimerkiksi etniseen alkuperään ja kulttuuriin sekä yhteiskunnalliseen ja poliittiseen toimintaan.

Suostumus mahdollistaa henkilötietojen käsittelyn, johon pyydetään kirjallinen vahvistus suostumuslomakkeessa. Henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja liittyen esimerkiksi etniseen alkuperään tai poliittiseen vakaukseen saatetaan käsitellä, jos haastateltava itse tietoisesti tuo niitä esiin. Nämä tiedot ovat henkilötietolain mukaan

arkaluonteisia (Kuula 2006, 91). Haastattelukysymykset eivät kuitenkaan itsessään sisällä tietoja, jotka liittyvät erityisiin henkilötietoihin liittyviin ryhmiin. Koska kyseessä on teemahaastattelu, esimerkiksi tietyt avainsanat voivat johtaa haastatteluissa tilanteisiin, joissa henkilötietoja tulee väistämättä esille. Vältän tutkimuksessani turhaa henkilötietojen käyttöä mutta informoin ennalta haastateltavia siitä, että käytän tutkielmassa heidän nimiään.

Henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan kaikkia henkilötietoja sisältäviä tutkimusaineiston vaiheita, jotka sisältävät henkilötietoja. Näitä vaiheita ovat esimerkiksi aineiston kerääminen, analysointi ja aineiston arkistointi. (Kuula 2006, 83.) Henkilötietojen käsittely perustuu EU:n yleiseen tietosuojasetukseen (artikla 6, kohta 1). Henkilötietoja, joita haastattelussa keräsin ovat nimi, ikä, puhelinnumero, sähköpostiosoite, asuinpaikkakunta ja haastattelumuistiinpanot. Tiedostomuotoina käytän pdf- ja docx-muotoja. Haastattelut kestivät arviolta noin 60 minuuttia. Toisen haastattelun nauhoitin kahdessa osassa, koska se keskeytyi hetkeksi ulkopuolisten tekijöiden vuoksi.

Haastattelutilanteen alussa kerroin haastateltaville myös oikeudesta peruuttaa suostumus. Lisäksi molempia haastateltavia informoin oikeudesta pääsystä tietoihin, oikaisemiseen, poistamiseen ja käsittelyn rajoittamiseen tietosuojasetusten artiklojen mukaisesti. Tietosuojailmoituksessa tiedotettiin myös vastustamisoikeudesta ja valitusoikeudesta sekä siitä, että henkilötietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon, eikä profilointiin. Tutkittaville painotin, että käytän tutkimusaineistoa vain aiheeseen liittyvässä tutkimuksessa (Kuula 2006, 83).

Haastattelut nauhoitin historian ja etnologian laitokselta lainatulta digitaalisella ääninauhurilla. Haastattelut toteutin Jyväskylässä maaliskuussa 2022. Haastatteluaineiston alkuperäiset nauhoitukset ja litteroinnit säilytin tutkimusprosessin aikana JY:n U: asemalla tietoturvallisesti Jyväskylän Yliopiston palveluissa. Tietoturvalla viitataan teknisiin toimenpiteisiin, joilla turvataan henkilötietojen suojaaminen sekä laitton käsittely kuten tietojen muuttaminen (Kuula 2006, 84). Digitaaliset tallenteet luovutan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on oikeus käsitellä henkilötietoja arkistointitarkoituksessa.

Tutkielman valmistuttua henkilötietojen käsittely päättyy ja henkilötiedot sekä aineisto luovutetaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistolle. Suostumuslomakkeen allekirjoituksen yhteydessä tiedotin haastateltaville Jyväskylän yliopiston tietosuojavastaavan yhteystiedot, jonne voi olla yhteydessä kysymyksissä koskien rekisteröidyn oikeuksista, ja annoin heille myös jatkosäilyttäjän eli Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston yhteystiedot.

2.3 Elämäkerronta, muistelu ja toimijuus

Aineiston voi määritellä omaelämäkerralliseksi puheeksi, vaikka kyseessä ei olekaan koko elämäkulun kuvauksesta, vaan haastattelussa keskitytään tiettyihin teemoihin. Robert Atkinsonin mukaan elämäntarinoissa on kyse siitä, mitä henkilö itse valitsee kertoa omasta elämästään ja mitä kertoja haluaa muiden ihmisten tietävän siitä. Yleensä tähän johtaa jonkun toisen ohjaama haastattelu aiheesta. (Atkinson 2011, 8.) Elämäkerrontaa ja omaelämäkerrallista muistelua ovat käyttäneet myös etnologi Eerika Koskinen-Koivisto väitöskirjassaan *Her Own Worth Negotiations of Subjectivity in the Life Narrative of a Female Labourer* (2014), etnologi Kirsi-Maria Hytönen (2015) ja folkloristi Anna Hynninen (2017).

Elämäkerronta on lähellä *muistelukerronnan* käsitettä, joka on noussut kuvaamaan omaelämäkerrallisuuteen ja lähimenneisyyteen perustuvaa kerrontaa (Ukkonen 2000, 30). Tästä on myös omassa tutkimuksessani osittain kyse. Tarkoitus on taustoittaa tutkimuskysymyksiä haastatteleamalla ihmisiä heidän taustoistaan ja elämänsä historiastaan. Muistelukerronnan voi määritellä sekä suulliseksi että kirjalliseksi muistitiedoksi. Käsitteet elämäkerronta ja muistelukerronta sopivat tutkimukseeni, koska kerronnassa nousee esiin henkilökohtaisten kokemusten ja muistojen kertominen kertojalle merkityksellistä tapahtumista. (Hytönen 2014, 25, 28–29.)

Muistelukerronnan tapahtuessa haastattelussa vuorovaikutuksen peruselementtinä toimii dialogisuus. Kerronta suuntautuu aina jollekulle, tässä tapauksessa kerronta tapahtuu kysyjän ja vastaajan välisessä vuorovaikutuksessa. (Koskinen-Koivisto 2014; Hytönen 2015, 47.) Omissa haastatteluissani dialogisuus toteutui hyvin luontevasti, sillä vuorovaikutus perustuu kysymyksiin ja vastauksiin.

Elämäkerrallinen kerronta nousee esiin haastattelukysymyksissä, joiden tarkoitus on avata tutkittavien taustoja ja kokemuksia. Muistelukerronnan käsitettä on käyttänyt esimerkiksi Anna Hynninen (2017) väitöskirjassaan *Minä, lotta, vaimo, äiti: Kerronnan variaatio ja toimijuus aktiivikertojan muistelukerronnassa*. Hynnisen tutkimuksessa muistelukerronta kuvaa esimerkiksi arkistokirjoituksia ja keruukirjoituksia mutta myös haastattelujen suullisia kertomuksia (Hynninen 2017, 27). Myös tutkimukseni haastattelupuheesta voi käyttää käsitettä muistelukerronta, koska haastattelukysymyksiin liittyy omaelämäkerrallinen osuus. Kuitenkin on tärkeää huomata, että tutkimuksessa ei ole tarkoitus kuitenkaan keskittyä täysin menneisyyteen vaan myös nykyhetkeen. Lisäksi täytyy huomioida, että kyseessä olevat haastatteluaineistot eivät ole tutkittavien kirjoitettua muistelukerrontaa vaan vastauksia haastattelukysymyksiin, jotka saavat muistelukerronnan muodon. Elämäkerronnallisessa haastattelussa on tärkeää kysyä aineistolta, miten ihmiset kertovat itsestään ja miten he tulkitsevat omia kokemuksiaan ja siten rakentavat itsensä narratiivia (Koskinen-Koivisto 2014, 45).

Lisäksi tutkimuksessa kerrontaan liittyy vahvasti myös kontekstisidonnaisuus. Muistelukerrontaa analysoin Hynnisen (2017) tapaan kontekstisidonnaisesti keskittymällä siihen, mikä on kertojan toimijuuden ja kerronnan laajempien merkityksien suhde (77). Kontekstualisointi omassa tutkimuksessani näkyy siten, että kontekstina on haastattelutilanne, joka tehdään opinnäytetyötä varten. Haastattelutilanteessa huomioitavana on positio, johon itse haastattelijana asetun suhteessa haastateltaviini, ollessani nuori korkeakoulutettu nainen ja haastateltavieni ollessa itseäni vanhempia korkeakoulutettuja maahanmuuttajataustaisia miehiä. On kiinnostavaa huomioida, miten ikä, sukupuoli ja koulutustausta saattavat vaikuttaa haastatteluihin, sekä haastattelijan että haastateltavan puolesta. Lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota, myös siihen, kelle haastateltavat puhuvat ja mitä he haluavat tuoda esiin juuri näissä haastatteluissa.

Etnografiselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkija on oppilaan roolissa ja tutkittavat ovat opettajan roolissa. Tästä syystä tutkittavat ovatkin aktiivisessa asemassa koko tutkimusprosessin muotoutumisessa (Murchison 2010, 15–16). Omassa tutkimuksessani itse toimin kulttuuriperinnön asiantuntijana, kun taas haastateltavat toivat omaa asiantuntijuuttaan esiin maahanmuuttoprosessin läpikäyneinä. Tämä on kiinnostavaa, että juuri siihen liittyvä haastateltavien asiantuntijuus ja näkemykset tulivat esiin, vaikka nämä olivatkin teemoja, joista en tarkemmin kysynytäkään. Pohdin myöhemmin, millaisen position haastateltavat lopulta ottivat.

2.4 Lähiluku

Haastatteluaineiston analyysissa käytin sekä sisällönanalyysia että lähilukua. Vaikka aineiston sisältö on tullut esille jo sekä haastattelutilanteessa että litteroinnissa, aineisto vaatii paljon läpikäymistä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 143). Lähiluvussa tekstiä luetaan useampaan kertaan, jolloin se saa lisää merkityksiä sitä lukiessa useampaan otteeseen.

Lähiluvun prosessissa huomio kiinnittyy eri asioihin joka lukukerralla ja oleelliset asiat saattavat nousta esiin vasta useamman lukukerran jälkeen. Lähiluku ei ole siis pelkästään monta kertaa saman tekstin lukemista, vaan tarkoituksena on myös tehdä merkintöjä tekstiin, jopa jo ensimmäisellä lukukerralla. Lähiluku on prosessi, jossa lukeminen muuttuu sen tapahtuessa useampaan kertaan. Monesti samaa tekstiä lukiessa yksityiskohdat alkavat kiinnittää enemmän huomiota. (Pöysä 2015, 31–32.)

Lähiluvun edetessä kirjoitetut muistiinpanot muodostuvat kokonaisemmaksi tulkinaksi koko tekstistä. Lukeminen muuttuu analyttisemmäksi (Knuuttila 2010, 34). Tärkeää on kuitenkin myös muistaa, että lähiluvun tarkoitus ei ole olla tiivistelmä

tekstistä, vaan lukemisella pyritään valitsemaan tekstistä kiinnostavimmat kohdat, jotka ovat tutkimuksen kannalta olennaisia (Knuutila 2010, 34).

Lähiluku ei ole myöskään vain luettavaan tekstiin keskittymistä ja pelkästä tekstistä merkityksiä etsivää lukemista. Teksti jäsentyy myös teoreettisen näkökulman mukaan. Lisäksi on tärkeää myös tulkita tekstiä siinä kontekstissa, johon tekstiä käytetään (Pöysä 2015, 31.) Teoreettisena kontekstina tutkimuksessa toimivat kulttuuri-perinnön, monikulttuurisuuden ja kansalaisuuden käsitteet.

Omassa lähiluvun tekniikassani luin molempien haastattelut ensin läpi kokonaisuudessaan. Tämän jälkeen luin haastattelut läpi uudelleen ja merkitsin kiinnostavat kohdat ylös. Litteroinneissa esiin tulleet asiat korostin neljällä eri värillä teemojen mukaan. Teemat olivat *haastateltavien tausta, kulttuuriperintö, osallisuus ja toimijuus*. Kirjoitin ylös myös uudet asiat, jotka koin kiinnostavaksi ja relevanteiksi oman tutkimukseni kannalta. Näitä olivat haastateltavien *sopeutumiseen ja rasismiin liittyvät kokemukset*, jotka nousivat luontevasti esiin haastateltavien vastauksista.

Itse luin tekstiä ensin kokonaisuutena, jolla palautin mieleeni haastattelut ja sain kokonaiskuvan siitä, mitkä asiat niissä toistuivat. Seuraavaksi aloin merkitsemään eri teemoja eri väreillä, jotta hahmottaisin paremmin, mitä teemoista nousi esiin. Sitten tein vertailua haastattelujen välillä ja kiinnitin huomiota siihen, mitkä asiat toistuivat molemmissa haastatteluissa. Lisäksi vertailin sitä, toistuivatko uudet teemat molemmissa haastatteluissa sekä tarkastelin muita eroja, mitkä haastatteluissa näkyivät. Luin litteroinnit myös uudelleen analyysin kirjoittamisen ohessa. Analyysia kirjoittaessa uusia relevantteja asioita nousi haastatteluissa esiin, kun tein vertailua muun tutkimuskirjallisuuden kanssa.

2.5 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on laadulliselle tutkimukselle perinteinen menetelmä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 166). Sisällönanalyysi sopii hyvin haastattelujen analysointiin. Sisällönanalyysissa keskitytään käymään aineisto läpi ja merkitsemään sekä erottamaan kiinnostavimmat asiat aineisosta. Tämän jälkeen merkityt asiat esimerkiksi luokitellaan, teemoitetaan tai tyypitellään ja kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 92.) Tämä analyysimenetelmä sopi tutkimukseeni, koska haastatteluaineisto oli laaja, joten oli välttämätöntä säilyttää vain tutkimuksen kannalta oleellisin sisältö.

Sisällönanalyysissa varsinaisena analyysina pidetään kiinnostavimpien asioiden teemoittelua, luokittelua tai tyypittelyä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Tutkimukseni analyysissäni käytin teemoittelua. Teemoittelussa painottuu, mitä kustakin teemasta on sanottu. Teemoittelu mahdollistaa vertailun aineiston sisällä eri teemojen välillä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Teemahaastattelu jo itsessään palvelee teemoittelun

toteutumista myös analyysiosuudessa. Tästä syystä aineiston teemoittelu oli helpoin tapa toteuttaa sisällönanalyysia menetelmänä.

Sisällönanalyysi sopii haastattelujen analysointiin, sillä etukäteen ei voi tietää, millaisia asioita teemat tuovat esiin ja mitkä asiat ovat olennaisia tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Laadullisen analyysin muodoista puhuttaessa, tässä tutkimuksessa kyse on aineistolähtöisestä analyysistä. Tarkoitus on muodostaa tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Aineistosta poimittavat asiat valitaan tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Toisaalta teoria, eli tässä tutkimuksessa kulttuuriperinnön käsite voi toimia apuna analyysin etenemisessä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96). Teemahaastattelu ja teoria kuitenkin vahvasti ohjaavat myös siihen, millaista sisältöä aineistosta luetaan esiin.

Sisällönanalyysi menetelmänä mahdollistaa aineiston analysoinnin järjestelmällisesti ja teoriaorientoituneesti. Sisällönanalyysi on tekstianalyysi, jonka tarkoituksena on etsiä tekstistä erilaisia merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104–105.) Käsite toimi kehyksenä, jonka pohjalta tulkitsin merkityksiä haastatteluiden pohjalta.

Sisällönanalyysissa voidaan pyrkiä muodostamaan aineiston kokonaisuudesta tai erittelemään tiettyjä osia siitä. Tällä pyritään luotettaviin ja selkeisiin johtopäätöksiin. Laadullinen analyysi pohjautuu päättelyyn ja tulkintaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Tässä tutkimuksessa tulee kuitenkin muistaa, että haasteltavia oli vain kaksi, joten ilmiönä monikulttuurinen kulttuuriperintö näyttäytyi tutkimuksessa hyvin yksilökohtaisena, joten en voi esittää niiden pohjalta yleistyksiä monikulttuurisesta kulttuuriperinnöstä. Sen sijaan tarkastelen kahden yksilön kokemuksia sekä niille annettuja merkityksiä ja tulkitsen niitä. Yhdistän tutkimuksessani lähiluvun menetelmää sisällönanalyysiin.

3 MONIKULTTUURISUUS JA ARVOT

3.1 Haastateltavien elämä ja tausta

Ensimmäinen haastateltava Jassin Rezai, 36-vuotias, on alun perin kotoisin Pohjois-Afganistanista. Hän muutti 16-vuotiaana kiintiöpakolaisena Suomeen vuonna 2001 sodan vuoksi osan perheensä kanssa. Rezai kutsuu Suomea toiseksi kotimaakseen. Aiemmin hän on asunut myös Pakistanissa, Turkissa ja Iranissa. Suomen delegaatio² sijoitti Rezain Jyväskylään. Suomessa Rezai on käynyt peruskoulun ja lukion, josta hän on valmistunut ylioppilaaksi. Lukion jälkeen Rezai on käynyt armeijan, jonka jälkeen hän opiskeli Mikkelin ammattikorkeakoulussa yhteisöpedagogiksi. Rezai opiskelee parhaillaan Jyväskylän yliopistossa politiikan tutkimuksen maisterintutkintoa.

Rezain työhistoria on monipuolinen. Hän on työskennellyt leirinvetäjänä ja leirikoordinaattorina kansainvälisillä nuorisoleireillä, toimistotöissä, erilaisissa hankkeissa ja järjestöissä sekä tehnyt töitä nuorisotyön parissa Jyväskylän kaupungilla. Nykyään hän on töissä kolmannella sektorilla monikulttuurikeskus Gloriassa. Lisäksi hän tekee töitä myös ammattilaistulkkina ympäri Suomea. Rezai itse tiivistä, että hän tekee töitä lasten, nuorten, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden parissa. Lisäksi ollessaan pakolaisena Iranissa, hän oli rakennusalalla töissä. Rezai korosti, että hän on ylpeä taustastaan sekä siitä kuinka erilaisia töitä hän on tehnyt, mikä on vaikuttanut myös hänen ajattelutapaansa.

Yhtenä haastattelukysymyksenä oli, kokevatko haastateltavat olevansa monikulttuurisia. Rezai totesi olevansa hyvin kansainvälinen mutta elävänsä

² Haastateltava ei määrittele tarkemmin delegaatiota, oletettavasti YK:n pakolaisorganisaatio UNCHR.

monikulttuurista arkea, mikä näkyy vahvasti myös hänen työssään sekä ihmisissä, joiden kanssa hän viettää aikaa. Rezain mukaan monikulttuurisuus on osa kansainvälisyyttä. Rezai kuitenkin korosti, että hän ei halua lokeroida itseään mihinkään laatikkoon, vaan ennen kaikkea hän kokee olevansa ihminen. Koska Rezai ei ole syntynyt Suomessa, hänen mukaansa hän ei voi olla suomalainen mutta hän on ylpeä Suomen kansalaisuudestaan. Suomalaisuus merkitsee hänelle ensisijaisesti arvoja, kuten tasa-arvoa ja rehellisyyttä.

Toinen haastateltava on 56-vuotias Paul Abbey, joka on alun perin kotoisin Nigeriasta, jossa hän on asunut 25 ensimmäistä vuotta elämästään. Sen jälkeen hän on asunut myös Lontoossa vähän yli 11 vuotta. Sieltä hän muutti nykyisen vaimonsa kotikaupunkiin Jyväskylään Tikkalaan, jossa hän on asunut nyt yli 20 vuotta³. Abbey on opiskellut fysiikan tutkinnon⁴ Nigeriassa ja mikroelektroniikan tutkinnon⁵ Englannissa. Asuessaan siellä Abbeylla oli yritys, joka teki ohjelmointityötä. Nykyään Abbey tekee töitä henkilökohtaisen ohjauksen ja sosiaalityön parissa.

Abbey määritteli oman suomalaisuuteensa olevan sitä, että hän asuu Suomessa ja kuuluu suomalaiseen yhteiskuntaan. Hän kuitenkin totesi, että suomalaisuus käsitteenä on hyvin subjektiivinen ja on kyseenalaista, onko käsitettä suomalaisuus edes olemassa.

Molempia haastateltavia yhdistää se, että he ovat asuneet ja eläneet Suomessa jo yli 20 vuotta. Lisäksi he molemmat ovat aktiivisesti mukana kunnallispolitiikassa. Tästä näkökulmasta on kiinnostavaa tarkastella heidän toimijuuttaan osana suomalaista yhteiskuntaa. Yhteisenä piirteenä haastatteluissa oli, että haastateltavat eivät halunneet määritellä kovin tarkasti itseään minkään nimikkeen alle tai varsinaisesti sanoittaa omaa toimijuuttaan. Haastateltavien vastauksista pystyi kuitenkin havaitsemaan toimijuuden toteutumista eri tavoin heidän elämässään.

Haastatteluissa kiinnostavaa oli se, että vaikka haastateltavat toivat yhteisöllisyyden ja perhekäsityksen vahvasti esiin kotimaidensa kulttuuriperinnöstä, haastattelupuheessa perhettä ei tuoda erityisesti esiin. Haastateltavat eivät esimerkiksi kerro perheenjäsenistään tai arjestaan perheen kanssa kovin paljon. Haastateltavat kuvaavat arkeaan hyvin henkilökohtaisella tasolla. Vaikka perheen merkitys koetaan suureksi, se ei kuitenkaan näy konkreettisesti haastattelupuheessa. Toisaalta, koska tutkin

³ Haastattelusta ei selviä, minkä ikäisenä hän on muuttanut Suomeen.

⁴ Haastateltava ei määrittele, onko kyseessä kandidaatin- vai maisterintutkinto.

⁵ Haastateltava ei määrittele minkä tason tutkinnosta on kyse.

yksilöitä ja aihe on hyvin henkilökohtainen, on ymmärrettävää, että haastateltavat myös puhuvat vain omista kokemuksistaan.

3.2 Arvot

Kulttuuriperinnön määrittäminen ja sen säilyttäminen liittyy erilaisen perinnön oletettuun arvoon. Viime vuosikymmeninä on kuitenkin ollut pyrkimyksiä määrittää kriteerit, mihin perintöön liittyvät säilyttämispäätökset ovat perustuneet, ottaen huomioon, että perinnön arvot eivät ole synnynnäisiä vaan ne ovat vakiintuneet epäsuorien tai tarkkojen vaatimusten myötä. Erityisesti sosiaalisen arvon merkitys perinnön määrittelyssä on lisääntynyt 1990-luvun puolivälistä lähtien. (Harrison 2013, 145.) Tässä tutkimuksessa onkin havaittavissa, että haastateltavien nimeämät, kulttuuriperinnöksi koetut asiat, ovat enimmäkseen kulttuurisia arvoja. Lisäksi niihin liittyy sosiaalinen vuorovaikutus esimerkiksi erilaisiin yhteisöihin, kuten perheeseen ja yhteiskuntaan kuulumisen myötä. On kuitenkin yksilökohtaista, mitkä asiat koetaan kulttuurisiksi arvoiksi.

Kulttuuri itsessään muodostuu arvoista ja merkityksistä, jotka ilmentyvät kulttuuripiirteinä (Pyykkönen 2007, 41). Molemmat haastateltavat toivat kulttuuriperintöään ja heille merkityksellisiä asioita esiin erityisesti arvojen kautta, joita he liittivät erityisesti suomalaiseen kulttuuriin. Virkanaisten omaelämäkertoja tutkinut historiantutkija Heli Valtonen tuo väitöskirjassaan (2004) esiin suomalaisiin liitettyjä stereotyyppisiä määreitä, joihin yhtenä kuuluu kova työnteko. Ahkeruus ja työn merkitys nousevat keskeiseksi arvoksi myös omissa haastatteluissani. Molemmat haastateltavani liittävät ne suomalaiseen kulttuuriperintöön.

Molemmat haastateltavat kokivat uskonnon henkilökohtaisella tasolla neutraaliksi asiaksi, joka ei näkynyt heidän omassa arjessaan muuten kuin työn kautta. Varsinkin Jassin Rezai kertoi olevansa työnsä puolesta paljon tekemisissä ihmisten kanssa, joille uskonnon merkitys on arjessa näkyvä. Hän koki uskonnon yhtenä osana kulttuuria ja ihmistä, jota hänen täytyy kunnioittaa, vaikka ei itse olisikaan samaa mieltä asioista.

Rezai toi esiin myös sen, että hän on oppinut suomalaiseen kulttuuriin tutustumisen kautta arvostamaan erilaisuutta, kuten sateenkaariperheitä. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus koettiin arvokkaaksi osaksi suomalaista kulttuuriperintöä. Pohjoismaisen hyvinvointimallin peruseriaatteet ovatkin universalismi, tasa-arvo ja yhteenkuuluvuus (Keskinen & Vuori 2012, 27). Syy, miksi tasa-arvo korostui haastateltavien vastauksissa, johtui siitä, että kontrastina muihin maihin, joissa haastateltavat olivat eläneet, tasa-arvo ei ollut toteutunut, kuten haastateltavat kokivat sen Suomessa toteutuvan.

Molemmat haastateltavat liittivät suomalaiseen kulttuuriperintöön tärkeiksi arvoiksi rehellisyyden, luottamuksen ja lojaaliisuuden. Haastateltavat kokivat nämä arvot sellaisiksi, jotka kuvaavat suomalaisuutta ja erottavat ne muista kulttuureista.

Integraation näkökulmasta enemmistön kulttuurin lisäksi myös arvot ovat normeja, joiden ei odoteta muuttuvan, vaan vähemmistöillä on oltava muutoskykyä ja heidän kulttuurinsa on muututtava (Pyykkönen 2007, 40). Tämän näkemyksen mukaan molemmat haastateltavat ovat integroituneet, koska he ovat omaksuneet arvoja, jotka liitetään yleisellä tasolla mutta myös heidän oman määrittelynsä mukaan suomalaisiksi arvoiksi. Juuri näiden arvojen esiin tuomisella haastateltavat halusivat mahdollisesti painottaa, että tämän vuosi he kokevat, että he ovat sopeutuneet suomalaiseen yhteiskuntaan, koska ajattelevat pohjoismallisen hyvinvointimallin mukaisesti. Haastateltavat kertoivat, että tasa-arvo on heille henkilökohtaisesti tärkeä arvo. On kuitenkin kiinnostavaa, että he eivät koe, että se on toteutunut aiemmissa yhteiskunnissa. Siksi on oleellista kyseenalaistaa, onko heidän ajatuksiinsa kuitenkin vaikuttanut ympäristö, ja sen myötä heidän kulttuuriset arvonsa ovat myös muuttuneet.

Arvot nousivat keskeiseksi teemaksi haastateltavien vastauksissa. Tähän vaikuttivat haastateltavien ajatukset kulttuuriperinnöstä arvoina. Lisäksi haastateltavien ottaessa kantaa maahanmuuttajien sopeutumiseen ja mahdollisuuksiin, jo heidän mielipiteissään oli tulkittavissa, että he kokivat olevansa yhdenvertaisia ja heillä oli tasa-vertaiset mahdollisuudet edetä yhteiskunnassa.

3.3 Työ

Työ nousi keskeiseksi teemaksi haastatteluissa osana suomalaista kulttuuriperintöä. Haastateltavat kokivat työn tärkeyden suomalaisena kulttuuriperintönä mutta he toisaalta liittivät sen myös omiin arvoihinsa. Suomalainen kulttuuriperintö oli yksi teema, jota haastatteluissa käytiin läpi. Kun olin kysynyt haastateltavilta heidän taustastaan ja arjestaan, kysyin mitä heidän mielestään kulttuuriperintö on. Tämän jälkeen tarkensin kysymystäni ja tiedustelin heiltä, mitä on suomalainen kulttuuriperintö. Tämä herätti keskustelua suomalaisuuden määrittelystä ja lisäksi kysymyksen siitä, onko suomalaista kulttuuriperintöä olemassa. Suomalaiseen kulttuuriperintöön haastateltavat liittivät erityisesti arvoja, kuten rehellisyys, sinnikkyys, sitkeys ja kova työnteko; teemat toistuivat molemmissa haastatteluissa. Lisäksi työntöön ja koulutuksen sekä suunnitelmallisuuden merkitystä Suomessa korostettiin. Toisaalta kiinnostava huomio oli, että vaikka työn arvostus Suomessa koettiin vahvaksi niin, Paul Abbey kuitenkin totesi Suomessa työskentelevän olevan rennompaa kuin Englannissa. Työ saattoi nousta keskeiseksi teemaksi, koska molemmat haastateltavat ovat työelämässä ja työllä on suuri rooli heidän elämässään.

Työ on suomalaisen kulttuurin perustava arvo. Suomessa palkkatyöhön osallistuminen johtaa osallisuuteen yhteisössä ja yksilöt määrittävät työn kautta. Siksi koko suomalaista yhteiskuntaa voi analysoida työn, työllisyyden ja toimeentulon diskursiivien näkökulmasta. (Taira 2006, 77, 80–81.) Haastateltavat toivat useasti työn esiin. Koska molemmat haastateltavat olivat luoneet Suomessa työuraa useamman eri työpaikan kautta, voi todeta, että heidän kohdallaan palkkatyön tuoma osallisuus suomalaisessa yhteiskunnassa on toteutunut monin tavoin. Lisäksi töissä oleminen on johtanut suomalaisen yhteiskuntamallin mukaisesti myös siihen, että työn kautta haastateltavat ovat päässeet osaksi suomalaista kulttuuria.

Maahanmuuttotutkijat ovat huomanneet, että arkipuheessa työ on yhteiskunta- ja maahanmuuttajakelpoisuuden mittari (Davydova 2012, 85). Koska molemmat haastateltavat ovat päässeet työelämään, on heidän sopeutumisensaakin sujunut hyvin. Lisäksi he ovat kokeneet asemansa ja oikeutensa samanlaisiksi kuin kellä tahansa kansantasuomalaisella. Vaikka he eivät itse sanoittaneetkaan asiaa näin, niin juuri työelämässä oleminen saattoi olla osasyynä heidän kokemuksiinsa tasavertaisina kansalaisina.

Paul Abbey pohti työn tärkeyden yhteyttä suomalaisuuteen ja luterilaisuuteen. Hän tulkitsi, että luterilaisuus on vaikuttanut suomalaisten käsityksiin työn tärkeydestä ja ihmisarvon liittymisestä työhön. Kulttuurien tutkijat ovat korostaneet luterilaista työmoraalin näkymistä suomalaisessa työkuulttuurissa (esim. Taira 2006; Steel & Tuori 2016; Steel & Rinne 2019). Suomalaista työetiikkaa kuvaillaan protestanttisuuden perinteeksi, jossa laiskottelulle ei jää tilaa. Protestanttisesta näkökulmasta eettisesti hahmottuva kunnan kansalainen on työteliäs ja ahkera (Taira 2006, 96). Huolimatta uskonnollisuuden merkityksen vähenemisestä, suomalaisuuden toiminnallisuuden representaationa ahkeruus on edelleen keskeinen kulttuurinen arvo. (Harinen 2000, 216.) Näin myös haastateltavat kokivat työn merkityksen osana suomalaisuutta:

Minulle suomalaisuus tarkoittaa sitä, että pitää olla kärsivällinen ja samalla sitkeä ja samalla tehdä ahkerasti töitä -- sinnikkäästi tehdään töitä, sen mää on oppinu tässä suomalaisuudesta. (Jassin Rezai.)

Haastateltavat nostivat esiin myös suunnitelmallisuuden osana suomalaista kulttuuriperintöä, minkä voi tulkintani mukaan liittää myös ahkeruuteen ja kunnollisuuteen sillä suunnitelman puuttuminen voi johtaa siihen, että jää toimeettomaksi. Suomalaisessa yhteiskunnassa normina ovat siis työssä käyvät ihmiset, jotka pitävät yhteiskunnan järjestyksessä. Tulkintani mukaan haastateltavat siten kokivat olevansa hyväksytyjä suomalaisen yhteiskunnan jäseniä, koska he täyttivät nämä normit. Paul Abbey toisaalta koki tämän vaaralliseksi asiaksi, joka voi lisätä eriarvoisuutta, jos ihmiset kokevat työn määrittävän ihmisarvoa, jolloin työttömät ihmiset arvotetaan vähempiarvoisiksi. Samassa haastattelussa todettiin myös eriarvoisuuden olevan rauhan vihollinen:

Työn tärkeys ja arvoisuus on muuttunut ihan valtavasti, onko sellainen yhteiskunta hyvä olla, mun mielestä ei, koska se tuo eriarvoisuutta ja eriarvoisuus on yhteiskunnan rauhan paha, paha, mitä voisin sanoa vihollinen. (Paul Abbey.)

Oli kiinnostavaa huomata, että haastateltavat kokivat työn ja koulutuksen arvostuksen osana suomalaista kulttuuriperintöä, vaikka Paul Abbey oli kouluttautunut jo ennen Suomeen muuttoa. Koulutus Suomessa näyttäytyi kuitenkin Jassin Rezaille keinoon päästä osaksi yhteiskuntaa. Suomalaisessa kulttuurissa työnteko on ollut vahvana osana myös identiteettiä ja kulttuurisia muotoja, ei pelkästään toimeentuloa. Työ suomalaisen kulttuurin muotona on merkinnyt pärjäämistä, selviämistä ja itsellisyyttä (Kortteinen 1992). Nämä määritelmät voidaan liittää työmarkkinoiden näkökulmasta osaksi aktiivisen kansalaisuuden määritelmää (Katisko 2011, 33–34). Pärjäämisen ja selviämisen voi liittää osaksi länsimaista individualistista lähestymistapaa. Haastateltavat osoittavat aktiivista kansalaisuutta olemalla työelämässä. Tullakseen kunnioitettavaksi suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi, yksilön täytyy olla palkkatyössä (Steel & Rinne 2019, 73). Haastateltavat liittivät työn myös velvollisuuden käsitteeseen. Erittäin Jassin Rezai koki, että hänen kuuluu tuoda oma panoksensa suomalaiseen yhteiskuntaan työnteon kautta, koska hän on päässyt Suomeen turvapaikanhakijana.

Toisaalta molemmissa haastatteluissa haastateltavat totesivat, että suomalainen kulttuuriperintökään ei ole yhtenäistä tai koko maan kattavaa vaan eri puolella Suomea nousevat esiin erilaiset kulttuuriset piirteet riippuen missä päin Suomea ollaan. Haastatteluissa ei kuitenkaan tullut esiin konkreettista vertailua tai esimerkkejä eri Suomen maakuntien välillä, vaikka haastateltavat totesivat, että esimerkiksi Keski-Suomessa ja Hämeessä ihmiset käyttäytyvät eri tavalla. Toinen haastateltavista pohtikin, onko olemassa edes suomalaista kulttuuriperintöä tai sellaista, joka olisi kaikille suomalaisille yhteistä, jota kaikki suomalaisen kulttuurin edustajat pystyisivät kokemaan omakseen, vaikka enemmistö niin kokisi. Paul Abbey tarkensi kuvaavasti, että enemmistö voi tarkoittaa 52, 70 tai 90 prosenttia, mikä avaa hyvin sitä, mihin enemmistöllä voidaan viitata.

3.4 Kokemuksia sopeutumisesta ja rasismista

Haastatteluissa nousi esiin myös muita teemoja, jotka tulivat esiin vastauksien ja keskustelun myötä, yksi näistä oli kokemukset sopeutumisesta ja rasismista. Kun haastattelukysymykset koskivat sopeutumista uuteen yhteiskuntaan ja kulttuuriin, vastaukset olivat hyvin myönteisiä eikä kumpikaan haastateltavista tuonut esiin suuria haasteita tai vaikeuksia, vaikka haastateltavat olivatkin kohdanneet erilaisia toimintatapoja. Kokonaisuudessa haastatteluissa kävi ilmi, että haastateltavat pitivät

Suomen järjestelmää toimivana ja he arvostivat sitä. Haastateltavat toivat arvostusta esiin vertailemalla eri maiden sosiaaliturvajärjestelmiä:

Sekä Englannissa tai Nigeriassa ne edut, jotka sitten saa, Nigeriassa sää et saa mitään etuja, yhteiskunnan etuja, sä oot omassa, kaikki omissa käsissä, sun pitää luoda sun tulevaisuus, Englannissa jonkun verran samanlainen, siellä on jonkunlainen sosiaaliturva, mut se on niin merkittämätön, että et pysty elämään. (Paul Abbey.)

Konkreettisenä ja arkisena esimerkkinä kulttuurieroista Jassin Rezai nosti esiin eri aikakäsityksen ja suomalaisen kulttuuriin kuuluvan täsmällisyyden aikataulujen kanssa. Myös etnologi Kaisa Nissi väitöskirjassaan tuo esiin, että yhtenä kulttuurierona monikulttuurisessa arjessa voi näkyä eri aikakäsitys, joka saattaa aiheuttaa haasteita (Nissi 2017, 169). Kulttuurieroista haastateltavat eivät juurikaan maininneet pieniä arjen käytäntöihin liittyviä asioita, vaan he nostivat esiin arvoja, jotka ilmenivät yksilöiden osalta ihmisten kohtaamisessa.

Kulttuurien kohtaaminen on aiheuttanut haastateltaville sopeutumisen haasteita. Toinen haastateltavista kertoi, että sellaisesta maasta tuleminen, jossa yhteisöllisyys on hyvin vahva ja läsnä, oli vaikeaa tulla maahan, jossa eletään hyvin individualistista elämää ja yksilön pärjäämistä korostetaan. Toisaalta haastateltavat eivät kuitenkaan kokeneet, että he olisivat joutuneet erityisesti häivyttämään omasta kulttuurista piirteitä, jotka eivät olisi sopineet yhteiskuntaan.

Nissi väitöskirjassaan selvittää, että eri kulttuurin ympärille rakentuva yhteisöllisyys voidaan nähdä vastakkaisena suomalaiselle, suuremmissa kuvassa länsimaiselle individualismille (Nissi 2017, 214). Myös Heli Niemelän tutkimuksessa, jossa on tutkittu somalialaistytöjen käsityksiä ja kokemuksia suomalaisista tytöistä, on havaittu, että omassa kulttuurissa yhteisöllisyyden arvostaminen asettuu jyrkkään kontrastiin suomalaisen individualismin kanssa (Niemelä 2003, 95). Suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa ei ole niin luontevaa pitää yllä yhteisöllisyyttä, erityisesti perheen ja suvun näkökulmasta. Tämä voidaan kokea negatiivisena asiana, joka saattaa johtaa myös syrjäytymiseen, jos verkosto puuttuu elämästä, minkä haastateltavat mainitsivatkin.

On kuitenkin kiinnostavaa, että vaikka henkilökohtaisella tasolla haastateltavat kokivat, että he ovat pystyneet sopeutumaan Suomeen, pohtivat he, ettei tilanne ole kaikille ollenkaan samanlainen. Haastateltavat korostivat myös sattuman ja olosuhteiden vaikutusta. Jassin Rezai kertoi, että hänellä on ollut onnea, että hän on tavannut oikeita ihmisiä oikeaan aikaan, jotka ovat ohjanneet häntä oikeaan suuntaan. Molemmat haastateltavat kokivat verkostoitumisen erittäin tärkeäksi osaksi sopeutumisessa yhteiskuntaan.

Kun jää ilman verkostoa, verkostoilla on todella iso merkitys ja ne verkostot voi olla nää uudet ystävät, verkostot voi olla uudet harrastukset, verkosto voi olla koulu, jotenkin henkilön päivät tulee täydeksi, tarkoitan, että hänellä aamupäivällä iltapäivällä tekemistä mutta että jos

ihminen jää tyhjän päälle, se on kaikista raskain, se on kaikista huonoin ja kaikista haastavinta, jopa hälyttävää. (Jassin Rezai.)

Yhdistykset ovat tärkeä tila, erityisesti nuorille, solmia suhteita ja vaikuttaa yhteiskunnallisesti. (Pyykkönen 2003, 205). Jassin Rezai kokikin, että yhdistykset ovat tärkeitä verkostojen muodostamisessa ja siinä, että erityisesti nuoret eivät jää yksin. Hän tähdensi, että sopeutumisessa tärkeää on se, että omassa arjessa on sisältöä, jolloin riski syrjäytymiselle pienenee. Hänen oman kokemuksensa mukaan tämä vaatii myös oikeiden ihmisten kohtaamista, jotka ohjaavat uudessa tilanteessa.

Jassin Rezai nosti esiin yhdistyksien merkitystä myös sopeutumisessa kulttuuriperinnön ylläpitämisessä, sillä ne tuovat eri yhteisöt ja niiden jäsenet yhteen. Yhdistystoiminta onkin kollektiivista toimintaa suhteessa kansalaisuuteen (Pyykkönen 2007, 17). Lasten ja nuorten ottaminen toiminnan erityiskohteeksi tavoitteena on turvata kulttuurin jatkuminen sukupolvelta toiselle etnisen tai maahanmuuttajayhteisön piirissä myös uudessa elinympäristössä (Pyykkönen 2003, 195).

Molemmat haastateltavat olivat kokeneet työnhaun ja työn saamisen haastavaksi. Myös sosiologien Päivi Harisen ja Jussi Ronkaisen artikkelissa on havaittu, että työnsaanti on vaikeaa myös kaksoiskansalaisena ennakkoluulojen ja rasismien vuoksi (Harinen & Ronkainen 2003, 313). Haastateltavat kertoivat, että töitä hakiessa nimi ja myöhemmin ihonväri ovat vaikeuttaneet työn saamista, vaikka haastateltavat toisaalta osittain ymmärsivätkin, miksi näin oli. Tähän liittyivät myös haastateltavien rasismien kokemukset, mitkä haastatteluissa tulivat ilmi. Suomen kielen taito on yhteydessä työllistymiseen mutta toisaalta se ei myöskään takaa työelämään pääsyä (Steel & Tuori 2016, 9). Samanlaiset kokemukset rasismista tulivat esiin myös Steelin ja Tuorin tutkimuksessa. Oletukset nimen perusteella esimerkiksi siitä, että kieltä ei osata ovat yleisiä (ks. Steel & Tuori 2016, 16). Tämä vaikeuttaa työllistymistä, jos kutsua edes työhaastatteluun ei saada. Näin Jassin Rezai kuvasi tilannetta ja omaa kokemustaan:

Suomessa koko ajan panostetaan siihen, että pitää olla koulutus ja pitää olla tutkinto ja sen mukaan pitää päästä elämässä eteenpäin mutta onko aina näin, mutta mä olen kokenut sen maahanmuuttajataustaisena, vaikka sulla on koulutus, vaikka sulla on tutkinto, silti työelämään pääseminen on yksi haastavimmista tehtävistä tässä maassa, sun pitää olla todella, todella hyvä, että sä pääset työpaikkaan ja sillä nimellä merkitys ja ihonvärillä välillä merkitys ikävä kyllä. (Jassin Rezai.)

Rasismiin haastateltavat ottivat kantaa toteamalla, että sitä on kaikkialla riippumatta siitä, missä ollaan. Rasismi koettiin ilmiönä, josta on vaikea päästä eroon. Jassin Rezai toi esiin, että sen lisäksi, että ryhmien välillä voi olla rasismia, ryhmien sisälläkin voi olla syrjintää. Tätä tapahtuu esimerkiksi maahanmuuttajien keskuudessa. Hän toi esiin piilorasismien mutta totesi, että Suomessa on näkyvää rasismia. Yksi haastateltavien näkökulma rasismiin oli se, että Suomessa Euroopan sisäiseen maahanmuuttoon suhtaudutaan suopeammin kuin Euroopan ulkopuolelta tulevaan maahanmuuttoon. Harisen ja Ronkaisen artikkelissa esitetyn kyselyn mukaan tietyt kansalaisuus- ja

kulttuuriyhdistelmät saavat parempaa kohtelua osakseen (Harinen & Ronkainen 2003, 314). Erilaisuus voidaan nähdä myös pelottavana asiana ja uhkana, jolloin ihmiset ja kulttuuri, jotka vähiten muistuttavat omaamme voivat aiheuttaa negatiivisia tunteita.

Jassin Rezai nosti esiin kiinnostavan seikan. Hänen mukaansa ihmisiä saatetaan kohdella eriarvoisina, vaikka he ovat käyneet saman koulutuksen Suomessa. Kun ihmisiä kohdellaan Suomessa eriarvoisesti, samalla kyseenalaistetaan koko Suomen koulutusjärjestelmä. Lisäksi hän kritisoi sitä, että kansainvälisille opiskelijoille ei tarjota töitä. Kotimaassa suoritettu korkeakoulututkinto voi myös aiheuttaa haasteita työn löytymiseen Suomessa (Nissi 2017, 251). Toisaalta sekään ei välttämättä riitä, että on hankkinut koulutuksen Suomessa, vaan ennakkoluulot vaikuttavat työnsaantiin.

Jassin Rezai korosti sitä, kuinka verkostoilla on suuri merkitys siinä, miten uudessa maassa sopeutumisen lisäksi pääsee myös työelämään:

Suhteilla on iso merkitys, että pitää olla hyvät suhteet, että pääsee jonnekin mutta että totta kai omalla työpanoksellakin pääsee aivan varmasti mutta jos on joku suhde eli joku tavallaan suosittelee sinua jollekin työnantajalle, sillä on vaikutusta. (Jassin Rezai.)

Molemmat haastateltavat painottivat, että omalla asenteella ja aktiivisuudella on paljon vaikutusta siihen, että pääsee eteenpäin. Myös etnologi Tytti Steelin ja kauppatieteilijä Annamari Tuorin tutkimuksessa korostuu oman asenteen vaikuttaminen työelämään pääsyssä ja uuden kielen sekä kulttuurin oppimisessa (Steel & Tuori 2016, 14). Paul Abbey totesikin, että kulttuuria opitaan joka päivä lisää ihmisiä kohdatessa ja siihen pitää olla valmis. Molemmat haastateltavat kertoivat, että heidän asenteensa ylipäätään elämään on positiivinen suhtautuminen, mikä on auttanut heitä sopeutumaan. Lisäksi haastateltavat kokivat, että moneen asiaan pystyy myös itse vaikuttamaan:

Se on jos mä oon surullinen, kenen syytä, se on minun syytä, se on mun ajatus, joka on joutunut sinne, jos mä oon iloinen. se on ihan sama juttu, minun on ajateltava, se on minusta kiinni, ei kenestäkään kiinni. (Paul Abbey.)

Suomalaisuus myös tarkoittaa se, että annetaan mahdollisuus, että kyllä sinulla on samat mahdollisuudet sen kun vaa osaat hyödyntää ja käyttää sen. (Jassin Rezai.)

Molemmat haastateltavat toivat esiin vahvasti omia mielipiteitään esimerkiksi Suomen maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikasta, jotka liittyvät vahvasti myös pärjäämiseen kulttuuriin. Vaikka yleisesti Suomen yhteiskuntajärjestelmää pidettiin hyvänä, niin molemmat haastateltavat kokivat, että asioissa olisi paljon parannettavaa. Toinen haastateltava totesi, että yhteiskunnan odotukset ovat liian suuret ajatellen esimerkiksi turvapaikanhakijoita kohtaan. Turvapaikanhakijat joutuvat muuttamaan sodan keskeltä uuteen maahan, jolloin ei ajatella tapahtumien aiheuttamaa traumaa ja seurauksia, joista ihmiset kärsivät.

Yhteiskunnan odotus sinulta on todella korkea mutta samalla yhteiskunta unohtaa, että mikä trauma hänellä on ollut, mitä hän on jättänyt, että onko täällä lasten kanssa käyty se trauma läpi, että hei, sä oot menettänyt sun lapsuuden kotimaas, oot menettänyt perheenjäseniä, onko niitä käsitelty, onko niitä käyty, vaan, että no niin täällä sun kotoutumissuunnitelma, tässä lappu, mee tän lapun mukaan eteenpäin. (Jassin Rezai.)

Haastateltavat kokivat, että Suomessa pystyy edistymään koulutuksen kautta, koska se on mahdollista kaikille ja sen myötä esimerkiksi pakolaistaustallakin voi onnistua pääsemään hyvään asemaan yhteiskunnassa. Jassin Rezai kuvasikin, että hänellä koulutus toimi "valona", jonka avulla hän näki tulevaisuuden parempana. Haastatteluissa tuli ilmi myös se, että myös "host countryn", jota sanaa haastateltavat käyttivät Suomesta ja jonka voisi suomentaa isäntämaaksi, täytyy niin ikään sopeutua monikulttuurisuuteen. Tässä asiassa haastateltavat kokivat, että Suomessa ei olla kovin pitkällä, eikä täällä ole osattu varautua niin paljon maahanmuuttajiin tai erilaisuuteen, jolloin järjestelmäkään ei ole valmis vastaanottamaan eri taustoista tulevia ihmisiä.

4 ELÄVÄ PERINTÖ

4.1 Kulttuuriperintö ja sen säilyttäminen

Haastateltavat pitivät kulttuuriperintöä vaikeana käsitteenä ja ilmiönä, koska sen määrittäminen ei ole yksiselitteistä. Mitä useampi kulttuuri yhdistyy yksilön elämässä, sitä vaikeampaa kulttuuriperinnön määritelmä on (Čeginskas 2013, 106). Haastateltavien kohdalla kyse oli usean eri maan kulttuurin yhdistymisestä kulttuuriperinnöksi, mikä selittää määrittämisen vaikeuden. Haastateltavat halusivat erityisesti kertoa kulttuuriperinnöstä erityisesti monikulttuurisuuden kautta.

Haastateltavat myös tiedustelivat kulttuuriperinnöstä kysyttäessä, mitä sillä tarkoitetaan, jolloin itse avasin kulttuuriperinnön käsitettä omasta tieteellisestä näkökulmastani. Lopulta molemmat määrittelivät kulttuuriperinnön kuitenkin itse:

Kulttuuriperintö on jotain, joka on annettu sukupolvesta sukupolveen. (Paul Abbey.)

Ihminen tietää, että mitä hän ottaa poimii niistä koreista omaan koriin ja mitä hän halua viedä, vois jättää omalle, seuraaville sukupolville ja se, mikä jos, mun pitää ottaa joku mun afghanistanilaisuudessa eteenpäin, tämä yhteisöllisyys. (Jassin Rezai.)

Kuten nämä lainaukset osoittavat, haastateltavat näkivät kulttuuriperinnön erityisesti tapoina ja tarkemmin määriteltynä niinä tapoina, jotka ovat siirtyneet edelliseltä sukupolvelta seuraavalle. Haastateltavat kokivat kulttuuriperinnön henkilökohtaisena voimavarana. Lisäksi he tunsivat, että heidän oikeutensa määrittää oma kulttuuriperintö ja valita oma kulttuurinsa, toteutuu. Haastatteluissa tuli ilmi, että erityisesti aineeton kulttuuriperintö koettiin merkitykselliseksi, eivätkä haastateltavat tuoneet esiin muuta aineellisen kulttuuriperinnön esimerkkejä paitsi kansallispuvun käytön. Lisäksi haastateltavien vastauksissa oli havaittavissa, että he kokivat

kulttuuriperinnön näkyvän erityisesti elämän arvoina, mistä syystä onkin osuvaa käyttää elävän perinnön käsitettä kuvaamaan arvoja. Haastateltavat tarkastelivat kulttuuriperintöä siitä näkökulmasta, miten se näyttäytyy heidän arjessaan, mikä olikin yksi tutkimuksen tavoitteista. Toisaalta eri kulttuurien vaikutuspiireissä eläminen sai haastateltavat pohtimaan kulttuurin ja kulttuuriperinnön merkitystä myös suuremmissa mittakaavassa suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa.

Haastateltavien positiiviseen suhtautumiseen monikulttuurisuutta kohtaan vaikuttavat erityisesti haastateltavien omat kokemukset. Haastateltavat kertoivat tottuneensa monikulttuurisuuteen kotimaassa, jolloin uuden kulttuurin opettelu ja eri kulttuuripiireissä eläminen eivät tuntuneet niin vaativilta. Monikulttuurisuus oli haastateltaville tärkeä tema ja he halusivat lähestyä sitä mahdollistavasta ja rikkautta tuovasta näkökulmasta. Lisäksi haastateltavat halusivat välittää viestiä siitä, että monikulttuurisuus oli Suomelle vielä vieras asia, jota ei Suomessa olla osattu kohdattu haastateltavien tulkinnan mukaan parhaalla mahdollisella tavalla. Elämäntilanteet ovat vaatineet haastateltavilta sopeutumista muutokseen ja eri kulttuureihin nopeasti. Konkreettisenä esimerkkinä, Abbey kertoi omasta kokemuksestaan:

Yläasteelle mä menin, mä oon Kaakkois-Nigeriasta ja mä menin toiselle puolelle Nigeriaa, 2000 kilometriä ja siellä oli muslimit, meidän alueella kristitty alue ja siellä oli muslimit ja sekin on silmiä avaava kokemus, koska suurimman osan ystävät on muualta tullu ja mä opin heidän kulttuurista ja heidän ajattelutavasta ja sitten mä muutin Lontooseen sen jälkeen. (Paul Abbey.)

Molemmat haastateltavat toivat esiin, että kulttuureja ei voi arvottaa hyviksi tai pahoiksi, eikä ole olemassa täydellistä kulttuuria. He olivat sitä mieltä, että jokaisessa kulttuurissa on jotain opittavaa ja jotain, mitä voisi myös opettaa muille. Molemmat kuvasivat, että kulttuureista voidaan poimia hyviä asioita ja jättää pois huonoja. Oman ajattelutavan ja kulttuurin rakentuminen nähtiin koostuvan niistä kulttuureista, joiden piirissä oli elänyt. Vaikka haastateltavat arvostivatkin omia kulttuurisia juuriaan, haastattelussa nousi esiin myös kulttuurin kritisoiminen ja ongelmakohtia, jotka eivät enää nykypäivänä tunnu relevanteilta.

Kulttuuriperintö on ihan sama niin kuin mä sanoin se on annettu mutta ite oon sitä mieltä, että ei voi vaan hyväksyä, koska on annettu esivanhemmilta samalla ei voi vaan hylätä, sun pitää katkoa ja miettiä, että onko tää tarpeellinen tää päivän tilanteen mukaan. (Paul Abbey.)

Molemmat haastateltavat kokivat, etteivät he ole joutuneet luopumaan tai häivyttämään omasta kulttuuristaan mitään sen takia, ettei se soveltuisi siihen yhteiskuntaan, missä he edustavat vähemmistökulttuuria. Toisaalta edellä mainittu pukeutumiseen liittyvä esimerkki kertoo siitä, että erilaisen kulttuuriperinnön piirissä eläminen, kuin mihin on tottunut voi aiheuttaa ainakin tunteen siitä, että ei voi toteuttaa itseään kulttuurisella tavalla niin paljon kuin haluaisi. Toinen esimerkki, joka ei välttämättä konkreettisesti arjessa näkynyt oli Jassin Rezainin esiin tuoma perheen käsite. Hän kuvasi asiaa niin, että on tottunut siihen, että perheen kuuluu muutkin sukulaiset

kuin vain vanhemmat ja sisarukset, johon taas Suomessa on totuttu. Haastateltava kertoi, että Suomessa hän on joutunut oppimaan uuden perhekäsityksen:

Ainoa asia, mistä jouduimme luopumaan, että perhe, joka oli, meidän perhe, oli aika iso perhe ja kun puhutaan perhe-käsityksestä, jouduin luopumaan perhe-käsityksestä suomalaisessa yhteiskunnassa - - mä ymmärrän sen suomalaisessa kulttuurissa mikä on ydinperhe mutta en halua ymmärtää, koska en mä halua luopua siitä, vaikka tilanne pakotti sen, että joudun hyväksymään tämä kylmä fakta, joka on ok tässä maassa, tässä kulttuurissa. (Jassin Rezai.)

Vaikka molemmat haastateltavat toivat esiin yhteisöllisyyden, oli kiinnostavaa huomata, etteivät haastateltavat eivät loppujen lopuksi tuoneet kovin vahvasti perhettä esille. Perhekäsityksen muuttuminen Suomessa kulttuurin mukaisesti ovat saattaneet vaikuttaa siihen, että perheestä puhuminen ei tunnu niin luontevalta tai erityisesti sen näkyminen arjessa ei ole niin näkyvää. Suomessa yksilönä pystyy pärjäämään paremmin, eikä tukiverkostoa, kuten perhettä tarvita niin paljon, koska yhteiskunta huolehtii kaikista ihmisistä. Vastaukset olivat hyvin yksilön näkökulmasta lähteviä ja haastateltavien oma ääni tuli hyvin esille. Haastateltavat korostivat myös itse, että kyse on vain heidän kokemuksistaan, käsityksistään ja mielipiteistään.

Yksi haastattelukysymyksistä käsitteli sitä, voiko kulttuuriperintöä ylläpitää yksin vai vaatiiko se yhteisön. Haastattelevat ajattelivat, että yksilö pystyy ylläpitämään yksin kulttuuria mutta se voi olla haastavaa. Molemmat haastateltavat kokivat, että yksilön oma-aloitteisuudella ja asenteella on paljon vaikutusta sopeutumiseen sekä siihen, miten kulttuuriperintöä voi tuoda esille ja välittää eteenpäin seuraaville sukupolville. Toisaalta haastateltavat kokivat, että kulttuurin ja kulttuuriperinnön harjoittaminen vaatii ympäröivän yhteisön, kuten yhteiskunnan hyväksynnän. Molemmat haastateltavat olivat sitä mieltä, että yhteisön tuki on tärkeää.

Yhteisö on mikä se tekee, on se, että antaa tukee muille, se on semmonen vertaistuki kaikille mutta yksilöllä pitäisi miettiä, myös perintö on säilytettävä tai hylättävä, sun pitää yksilönä mennä se tie, että päätös on, sen jälkeen päätös on se, että säilytetään sitten sä voit etsiä ne, jotka on samaa mieltä. (Paul Abbey.)

Yhteisön rikkaus pitää nähdä, on se hyvä olla, ettei oo tyhjän päällä, että joku on jossain missä sä voit mennä, vaikka välillä on haastavaa, vaikka välillä joudut tavallaan keskustelemaan eri tyylillä mutta on hyvä olla. (Jassin Rezai.)

Monikulttuurinen kulttuuriperintö näkyi haastateltavien arjessa siten, että molemmat haastateltavat kertoivat, että heidän ajatuksensa kulttuuriperinnöstä ovat muuttuneet sen myötä, kun he ovat muuttaneet eri maihin. Tämän seurauksena he ovat alkaneet kyseenalaistamaan omaa kulttuuriperintöään sekä sitä, mitä he siitä haluavat säilyttää tuleville sukupolville. Toinen haastateltava kuvasi, että hän kuvaannollisesti kerää koriin asioita, joita haluaa eri kulttuureista säilyttää ja näistä asioista muodostuu hänen oma kulttuuriperintönsä. Myös kulttuuripolitiikan tutkijan Miikka Pyykkösen (2003) artikkelissa, jossa tutkitaan jäsenyyksiä nuorten maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa haastateltavat kuvaavat samalla tavalla käsityksiä

monikulttuurisuudesta. Aineistossa käy ilmi, että myös nuoret kuvaavat kulttuuristen vaikutteiden säilyttämisestä seuraavalla tavalla: "No, onhan siinä suomalaisessa kulttuurissa sekä hyviä että huonoja asioita, sehän on jokaisessa kulttuurissa. Mä teen sillein, että heitän mun omasta kulttuurista kaikkia pahoja asioita pois, ja sitten mä otan Suomen kulttuurista hyviä puolia. (K17.)" (Pyykkönen 2003, 216.)

Haastateltavat kokivat - perheen tapojen ja kasvatuksen myötä - että kulttuuriperintö on annettua mutta toisaalta, että he myös itse vaikuttavat siihen, minkä he kokevat itselleen tärkeäksi säilytettäväksi. Toisaalta on huomattava, että vaikka haastateltavat kokivat, että he itse valikoivat mikä on heille kulttuuriperintöä, selkeästi jotkut asiat haluttiin säilyttää sukupolvelta toiselle. Kulttuuriperintö koettiin osaksi asiana, jota tulee kunnioittaa. Samalla tavalla, kun haastateltavat kokivat, että vanhempien ihmisten kunnioitus on tärkeää, myös aikaisempien sukupolvien vaalimat asiat koettiin merkittäviksi asioiksi.

Kulttuuriperinnöksi koettiin myös kasvatukseen liittyvät tavat. Tällöin voidaan puhua perheen sisäisestä kulttuuriperinnöstä. Tasa-arvokysymyksiin liittyen Jassin Rezai mainitsi, että hänen perheensä sisällä on vallinnut sukupuolten välinen tasa-arvo, vaikka yhdenvertaisuus hänen kulttuurissaan ei välttämättä ole yhteiskunnan tasolla toteutunut. Toisaalta Paul Abbey kertoi myös siitä, kuinka perheenkin sisällä voi olla ristiriitaisia ajatuksia siitä, millainen kulttuuriperintö koetaan tärkeäksi ja mikä ei. Lisäksi osa perheestä saattaa noudattaa erilaisia kulttuuriin liittyviä tapoja kuin toiset.

Joo mulla on taustalla oma perintö, joka olen saanut mun esivanhemmilta mutta olen hylännyt osan niistä, mä mietin, että ei kuulu minun tänä päivänä ja usein on riita mun perheen sisällä eli mun sisarusten kesken, koska osa on sitä mieltä, että pakko noudattaa ja mä oon sitä mieltä, että ei kaikkee pitäis noudattaa. (Paul Abbey.)

Abbey koki, että hän pystyy toteuttamaan itselleen tärkeää kulttuuriperintöä Suomessa mutta Jassin Rezai koki, ettei hän täysin tähän pysty viitaten pukeutumiseen. Hän kertoi, että hän ei voinut käyttää kaikissa tilanteissa kansallispukuaan, johon hän mieluiten pukeutuisi vaan joutui pukeutumaan eri tavalla, mikä sopi paremmin yhteiskunnan normeihin:

Afghanistanissa mä pukeudun eri tavalla, tässä mä joudun pukeutumaan tällä tavalla ja joka on mielestäni, en mä koe tällain rentona, sit kun mä meen kotiin, mä pistän kansallispuku päälle ja se on niin rento kun vain voi olla, kyllä siellä ystäväni niin kuin sanoin, että ai että ihana ku sää oot kotona oma ittiesä mut en mä voi esimerkiksi vaikka ne vaatteet on tosi värikästä, ne on tosi hienoja, tosi tyylikästä mut se on niin vierasta tässä maassa, ehkä jos, mä olin kerran niin iloinen Lontoossa, mää vein mun kansallispuku ja Lontoossa mä menin Oxford Streetiä läpi monta kertaa ja kävelen sitä Hyde Parkia läpi, mulla oli kansallispuku eikä tavallaan housut ja paita tai silleen, kyllä siellä tuntu, että joo milloin Jyväskylästä tulee tällainen tai milloin Suomesta tulee sellainen mutta jos mä menisin kansallispuvulla vaikka kaupungin valtuustosaliin tai tulisin töihin, ainakin aivan varmasti katseet käänty. (Jassin Rezai.)

Usean eri kulttuurin ja kulttuuriperinnön mukana tulleiden tapojen toteuttaminen arjessa vaihteli sen mukaan, keiden kanssa aikaa vietti. Jassin Rezai kertoi, että esimerkiksi äitinsä kanssa hän esimerkiksi tekee afganistanilaista ruokaa ja kuuntelee afganistanilaista musiikkia, kun taas suomalaisten ystävien kanssa syödään suomalaista ruokaa ja kuunnellaan suomalaista musiikkia. Haastateltava koki kodin paikana missä pystyi olemaan oma itsensä ja käyttämään kansallispukua.

Haastateltavat kokivat, että tärkeäksi koettu kotimaan kulttuuriperintö, yhteisöllisyys ja perhe, olivat myös sellaisia asioita, joista he olivat Suomessa ollessaan joutuneet luopumaan. Lisäksi he kokivat, että yhteisöllä oli tärkeä asema kulttuuriperinnön säilyttämisessä ja eteenpäinviemisessä mutta lopulta yksilöllä oli oikeus ja velvollisuus itse määritellä oma kulttuuriperintönsä ja sen merkityksellisyys.

4.2 Kotimaiden kulttuuriperintö

Haastateltavistani Paul Abbey on kotoisin Nigeriasta ja Jassin Rezai Afganistanista. Haastateltavat nostivat kotimaidensa tapakulttuureista esiin yhtäläisiä piirteitä, jotka erottivat ne suomalaisesta kulttuuriperinnöstä. Molemmat haastateltavat korostivat yhteisöllisyyttä ja muista huolehtimista. Tämän koettiin eroavan suomalaisesta kulttuurista, vaikka haastateltavat painottivatkin, että Suomessa on myös tällaista kulttuuria. Esiin he toivat sen, että suomalaisen yhteiskunnan järjestelmän pohjalla on pohjoismainen hyvinvointivaltio, jonka tarkoitus on huolehtia ensin kaikkien hyvinvoinnista mutta yksilöllä on suuri vastuu omasta pärjäämisestään. Haastateltaville perheen merkitys oli suuri ja vastuu siitä huolehtimisesta koettiin tärkeäksi. Lisäksi molemmat haastateltavat totesivat, että Suomessa korostetaan yksilöä yhteisön sijaan:

Yhteisöllisyys Nigerian mun heimosta tai Nigerian heimosta, yhteisöllisyys ja se, että aina pitäis ottaa kaikki huomioon sitä tapahtuu sekä Nigeriassa että Suomen järjestelmässä, mä tiedän, että meidän järjestelmä on keskitetty yksilöihin mutta järjestelmän pohjalla on se, että se ensiks hoitaa kaikkien hyvinvointi, se yrittää hoitaa kaikkien hyvinvointia ja siellä yksilö voi olla oma itsensä. (Paul Abbey.)

Itse olen sellaisesta kulttuurista, missä yhteisöllisyys on hyvin vahva ja läsnä koko ajan eli yhteisöllä on iso vastuu perheestä ja yhtäkkiä tulee sellaiseen maahan, missä elämme individualistista elämä ja tämä individualismi ja yhteisöllisyys oli koko ajan vastakkain, tää on se mikä tavallaan välillä tuonut haaste, että välillä tuntuu, että onko mulla, kun tässä osataan, että yksilön pitää pärjätä ja sitten toisaalta olen sellaisesta kulttuurista, että mistä yhteisöllä on iso vastuu ja välillä tulee semmosta ristiriitatilanteita, että okei mun pitää pärjätä elämässä mutta mulla on myös yhteisö, josta mun pitäis huolehtia. (Jassin Rezai.)

Jassin Rezai kertoi olevansa äitinsä tukena käytännön asioissa, koska äitinsä ei pärjäisi ilman apua esimerkiksi kaupassa puutteellisen suomen kielen vuoksi. Monikulttuurisia avioliittoja tutkinut etnologi Kaisa Nissi selvittää väitöskirjassaan, että

perheen jäsenten välinen riippuvuus voi johtua yhteiskunnan tuen puuttumisesta (Nissi 2017, 211). Toisaalta Rezai tuo tässä esiin oman vapaaehtoisuutensa auttaa suomalaisia eri asioissa, mikä kumpuaa yhteisöllisyyden ja perheen merkityksestä, kyse ei siis ole pelkästään riippuvuudesta.

Ruoka ja kieli todettiin myös tärkeäksi osaksi kulttuuriperintöä. Nämä tulivat esiin erityisesti, kun haastateltavat kuvailivat oman kotimaan mukana tullutta kulttuuriperintöä, jota he vaalivat omassa arjessaan. Veronika Honkasalon tutkimuksessa etnisyys korostuu ruuan kautta. Oma jäsenyys ja kuulumisen tunteet korostuvat ja tuntuvat selkeimmiltä tilanteissa, joissa ruoka on läsnä. (Honkasalo 2003, 172.) Jassin Rezai kertoi, että ruoka on ajanviettotapa ystävien kesken ja kulttuuria tuodaan esiin ruuan kautta. Ruoka ja aterioiminen voidaan nähdä fyysisenä tapatumana, joka sitoo ihmisiä yhteen ja ainakin hetkeksi samaan kulttuuriin (Harinen 2000, 169).

Kun menen äidin luo, puhutaan äidinkieltä, äidin kanssa, katsotaan kotimaisia kanavia äidin kanssa, lauletaan kotimaista laulua äitini kanssa ja sitten syödään kotimaista ruokaa. Sitten kun oon suomalaisen ystäväni kanssa, silloin lauletaan suomalaista musiikkia, katsotaan suomalaista ohjelmia, tehdään suomalaista ruokaa, puhutaan suomen kieltä. (Jassin Rezai).

Molemmat haastateltavat puhuivat erinomaista suomen kieltä. Paul Abbey kertoi, että hän ei edes halua oppia puhumaan täydellistä suomen kieltä, koska hänen mielestään tärkeintä on saada viesti perille. Yhtäältä kieli on kulttuurisen identiteetin rakennuselementti ja kulttuurin ymmärtäminen vaatii myös kielen osaamista (Harinen 2000, 138). Toisaalta kieli koettiin tärkeäksi osaksi kulttuuriperintöä, joten tämän myötä voi pohtia halutaanko epätäydellisellä kielen osaamisella tuoda esiin omaa kulttuurista identiteettiä ja sitä, että suomi ei ole heidän äidinkieltänsä. Juuri äidinkieli oli se asia, jota haastateltavat halusivat viedä eteenpäin tuleville sukupolville.

Tuleville sukupolville tärkeäksi eteenpäin välitettäväksi kulttuuriperinnöksi nimettiin kieli. Toisaalta haastattelussa tuli esiin se, että tuleville sukupolville pitää pystyä selittämään, miksi tietyt asiat halutaan kulttuurista säilyttää ja miksi asioita ajatellaan tai tehdään tietyllä tavalla. Molempien haastateltavien mielestä on tärkeää muistaa oma taustansa ja esimerkiksi etninen ryhmä sekä mistä maantieteellisesti ollaan kotoisin. Lisäksi historia ja kulttuuri haluttiin viedä eteenpäin positiivisena voimavarana.

Jassin Rezai kertoi, että omat kokemukset köyhissä oloissa elämisestä ovat opettaneet rahankäyttöä ja lisäksi arvostusta työtä kohtaan, josta saa palkkaa. Toisaalta tähän on saattanut vaikuttaa myös aiemmin esiin tullut suomalaiseen kulttuuriperintöön liitettävä piirre, työn teon arvostus, jolloin hänen aiemmat kokemuksensa ovat voineet vaikuttaa myös tämän piirteen voimistumiseen. Rezai kertoo myös kokevansa velvollisuutta Suomea kohtaan, koska hän on saanut tulla Suomeen turvapaikanhakijana. Tähän hän liittyy työn teon ja sitä kautta hän ajattelee tekevänsä osuutensa Suomen kansalaisena.

Mulla on velvollisuus tätä maata kohtaan aika voimakkaasti, että ihminen, maa joka on pistänyt sotalapista asiantuntijaa koulutettu ihminen, se on Suomen ansiosta, se on suomalaisten veronmaksajien ansiosta, että tämä järjestelmä toimii. (Jassin Rezai.)

Velvollisuudentunnon kerrottiin myös tulevan oman kotimaan kulttuuriperinnöstä, jota haastateltavat kokivat sekä yhteiskuntaa ja perhettä kohtaan. On kiinnostavaa huomata, että kotimaaksi he käsittävät sen maan, jossa haastateltavat ovat syntyneet. Haastateltavat tulkitsivat Suomen siis maaksi, jossa asutaan ja jonka yhteiskunnan osana ollaan. Yhtäältä Rezai kuitenkin kutsui Suomea toiseksi kotimaakseen, koska hän on Suomen kansalainen. Toisaalta haastateltavat kuitenkin korostivat, että identiteetin määrittelyn kannalta ei ollut merkitystä sillä, missä maassa asutaan:

No itelle semmonen mun ensimmäinen identiteetti on se, että olen ihminen niin olen ihminen, joka asuu nyt Suomessa, minä voin asua ihan mihin vaan niin minun suomalaisuutta omasta kulmasta on se, että mä asun täällä ja minä kuulun tähän yhteiskuntaan, niin jos sitä määritellään suomalaisuutta, niin se on se mut ei oo mitään muut määritelmä mitä suomalaisuus oikeestaan tarkoittaa. (Paul Abbey.)

Se, että mä en ole syntynyt Suomessa, mä en voi olla suomalainen mutta se, että mä oon ylpeä Suomen kansalaisuudesta. (Jassin Rezai.)

5 KESKUSTELUJA KANSALAISUUDESTA

Kansalaisuus nousi haastattelujen myötä keskeiseksi teemaksi. Kysyin haastatteluissa haastateltavien käsityksiä heidän omasta aktiivisuudestaan mutta lisäksi monikulttuurisuuteen liittyvät kysymykset aiheuttivat lisää keskustelua heidän kokemuksistaan suomalaisen yhteiskunnan kansalaisina. Kansalaisuuteen vaikuttavat sosiaalinen asema ja kulttuuriset ymmärtämisen tavat (Tiainen 2012, 214). Tässä tutkimuksessa haastateltavat kokivat kansalaisuuden kuulumisena suomalaiseen yhteiskuntaan ja suomalaisen kulttuuriperinnön omaksumisena. Hyvän sosiaalisen aseman saavuttaminen yhteiskunnassa johtaa siihen, että kokee kuuluvansa siihen, jonka haastateltavat tulkintani mukaan ovat saavuttaneet.

Molemmat haastateltavat ovat työelämässä, joten he ovat suomalaisen yhteiskunnan mukaisesti yhteiskunnan silmissä hyvässä ja tasavertaisessa asemassa kuten moni kantasuomalainenkin. Kansalaisuuden ongelma voi kokea sen, että monimuotoisissa yhteisöissä ihmiset osallistuvat erilaisilla tavoilla sosiaaliseen elämään (Du Gay & Hall 2011, 104). Tähän vaikuttavat lähtökohdat ja mahdollisuudet. Haastateltavien mukaan heidän osallistumisensa sosiaaliseen elämään on onnistunut.

Ennen kun mä muutin Suomeen, mun ystävät olivat huolissaan Englannissa että, miten mä tulen pärjäämään, heidän ajatuksensa oli, että tämä on semmonen homogeeninen yhteiskunta, että miten minä pärjään, miten meidän lapset pärjäävät, koska meidän lapset on puolikasta ja mun ajatus on se, että jos ihmiset asuvat siellä ja pärjäävät, niin minäkin tulen pärjäämään, se on se asenne ja edelleen on se asenne, joka mulla on. (Paul Abbey.)

Mulla kävi hyvä tuuri, että mä tapasin oikeassa ajassa oikeita suomalaisia, oikeita ohjaajia, oikeita äitihahmo, isähahmo roolissa, joka tuki, joka kannusti ja mutta ei välttämättä onko tämä kohtalo monen muunkin maahanmuuttajataustaisen elämää, väitän, että ei välttämättä. (Jassin Reza.)

Nykyaikana kansalaisuus ei kytkeydy vahvasti kansallisvaltioprojekteihin, vaan kansalaisuuden käsitettä haetaan globaalien, kansainvälisen, kansallisen ja yksilön välisen tasapainon myötä (Harinen, Alitolppa-Niitamo & Pyykkönen 2003, 337). Tämä

on havaittavissa myös haastattelupuheessa. Haastateltavat kokivat kansainvälisyyden nykyaikana tärkeämpänä määrittävänä tekijänä kuin kansallisuuden. Lisäksi yksilön näkökulma korostui vastauksissa. Haastateltavat kokivat yksilöllisyyden olevan osa suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa, mistä syystä se tuli niin paljon esiin. He eivät myöskään kokeneet kansalaisuudellaan tai etnisellä taustalla olevan erityistä merkitystä arjessaan. Haastateltavat korostivat, kuinka pyrkivät kohtaamaan erilaisista taustoista tulevat ihmiset ensisijaisesti ihmisinä, eikä kansallisuuden tai kulttuurin perusteella.

Mun ensimmäinen identiteetti on se, että olen ihminen niin olen ihminen, joka asuu nyt Suomessa, minä voin asua ihan mihin vaan niin minun suomalaisuutta omasta kulmasta on se, että mä asun täällä ja minä kuulun tähän yhteiskuntaan. (Paul Abbey.)

Mä kohdelen ihmisiä ihmisinä, mä en nää, että a, mistä maasta sä oot tullut tänne, mistä kaupungista sä oot tullut tänne, mikä sun äidinkielesi on, mulle jokainen joka käy täällä mun työpaikalla, mä nään sen jyvaskyläläisenä. (Jassin Reza.)

Haastateltavat eivät juurikaan huomioineet kansallisuutta identiteetissä, joten jossain määrin on perustelua liittää ylirajaisuus heidän määrittelyihinsä, vaikka haastateltavat eivät itse kyseistä termiä käyttäneetkään. Perinteisesti valtiot ovat perustuneet idealle, että kansalaisten täytyy jakaa samat kulttuuriset uskomukset (Harrison 2013, 142). Haastateltavien kuvailujen mukaan käsitykset kulttuurista eivät ainakaan heidän omalla kohdallaan vaikuttanut heidän kokemukseensa omasta kansalaisuudesta Suomen kansalaisena. Tarkastellessa monikulttuurisuutta haastatteluissa on huomattava, että haastateltavat kokivat monikulttuurisuuden normaalina, koska se on arjessa läsnä, eikä mitenkään poikkeava asia:

Monikulttuurisuus näkyy perheessä, monikulttuurisuus näkyy mun työelämässä, monikulttuurisuus näkyy mun harrastusaikana, monikulttuurisuus näkyy mun ystäväpiirissä, se on koko ajan. (Jassin Reza.)

Me ollaan ihan eri kulttuurissa jatkuvasti elämässä kun me tapaamme toisia, kohtamme eri ajattelutapa, eri tapoja tekemään asioita. (Paul Abbey.)

Molemmissa haastatteluissa korostui ajatus siitä, että erilaisuus on rikkaus ja erilaisuutta tulee kunnioittaa. Tähän ajatukseen on varmasti vaikuttanut haastateltavien oma henkilöhistoria ja henkilökohtaiset kokemukset erilaisuuden kohtaamisesta. Toisen haastateltava Paul Abbey korostikin, että tärkeintä on käydä dialogia eri ihmisten välillä. Kun erilaisuuteen on tottunut koko elämänsä ajan, siihen on helpompi myös suhtautua. Molemmat korostivat itselle tärkeänä asiana tasa-arvoa. Jassin Reza totesi myös, kuinka ihmisresurssi on arvokasta ja että kaikki ihmiset ovat itsessään arvokkaita.

Uuteen maahan muuttaminen on opettanut eri asioihin suhtautumista eri tavalla kuin mahdollisesti aiemmin kotimaassa on totuttu. Esimerkiksi tiettyjen asioiden

normaalius ja oleminen osa yhteiskuntaa, vaativat haastateltavien mukaan sopeutumisesta. Nämä asiat ovat kuitenkin sellaisia, joita pitäisi ymmärtää, arvostaa ja kunnioittaa. Jassin Rezai ei halunnut käyttää sanontaa maassa maan tavalla, koska koki sen olevan hyvin politisoitunut mutta viittasi siihen, että tietyt asiat osana yhteiskuntaa täytyy vain hyväksyä. Hän kertoi, että uusien kulttuurien ja yhteiskunnallisten normien kohtaaminen voi saada aikaan ”kulttuurista ravistamista”. Tällä hän viittasi siihen, että kun asioita tehdään eri tavalla kuin on tottunut niin voi ymmärtää, että on mahdollisuus tehdä monia erilaisia asioita, eikä ole vain yhtä tapaa edetä elämässään. Erityisesti Suomen kaltaisissa hyvinvointivaltioissa yksilöillä on vapaus valita mitä tekee. Molemmat haastateltavat kertoivat omien elämänkokemuksiensa myötä, että omalla asenteella on myös suuri vaikutus siihen, miten pärjää ja esimerkiksi siihen, että luottaako pärjäävänsä.

Sosiologi Päivi Harinen näkee osallistumisen sekä kansalaisen oikeutena ja velvollisuutena. Aktiivinen osallistuminen on osallisuuden muoto. Kansalaiseksi on ”opittava” yhteiskunnallisen ja poliittisen toimintakyvyn kautta. On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi suomalaiset nuoret eivät ole kokeneet kansalaisuutta poliittisena ja aktiivisena kansalaistoimintana. (Harinen 2000, 61, 100, 183.) Jassin Rezai koki, että asioihin vaikuttaminen on jokaisen kansalaisen tehtävä – eli se nähtiin velvollisuutena. Toisaalta verrattuna muihin maihin, missä haastateltavat olivat asuneet aiemmin, Suomessa asuminen ja asioihin vaikuttaminen koettiin haastateltavien toimesta myös oikeudeksi.

Sosiologian alan tutkimuksen mukaan kansalaisuus on erityisesti kulttuurista jäsenyyttä, joka rakentuu kansallisten perinteiden ympärille, jolloin esimerkiksi aktiivinen toimija jää taustalle (Harinen 2000, 200; Pyykkönen 2007, 22). Kansalaisuus voidaan kokea sosiaalisena jäsenyteenä, jossa korostuvat kollektiiviset periaatteet ja osallistumisena, jota rakentavat sosiaaliset käytännöt, joka viittaa yksilöllistyneempään kansalaisuuden käsitteeseen (Harinen 2000, 21). Toimijuus on mahdollisuuksia osallistua ja päästä käsiksi aktiivisuuteen ja valtaan. Lisäksi toimijuus herättää kysymyksiä kansalaisten vapaudenvalinnasta (Du Gay & Hall 2011, 99). Haastateltavat kokivat vaikuttamisen osana omaa persoonaa mutta on huomattava, että siihen liitettiin sekä kulttuuriin että kansalaisena olemisen velvollisuus. Tästä syystä onkin kiinnostavaa pohtia, onko toimijuus heidän kohdallaan kansalaisten vapaudenvalinta, jos se koetaan velvollisuudeksi. Toisaalta haastateltavat toivat esiin, että Suomen järjestelmä mahdollistaa vaikuttamisen, mikä koettiin positiivisena asiana. Tässä tutkimuksessa korostuu yksilöllinen kansalaisuuden käsite ja toimijuus aktiivisuuden kautta, joka ilmenee haastateltavien puheessa.

Mä oon sitä mieltä, että se kuuluu minuun, usein ajatellaan, että ajatus on se, että jos sä joudut tekeen päätökset, politiikkojen päätökset silloin sä oot politiikko mutta minä oon aina mielipiteet ja ajatuksia kaikista asioista, silloin sä oot tekemässä poltiikkaa mun mielestä, kun sä

päättät tää on hyvä tie, tää on huono tie, se on politiikkaa, jos sä sanot sen ääneen ystävälle, sä oot tekemässä politiikkaa. (Paul Abbey.)

Oon tehnyt vapaaehtoisena ja oon ollut sen jälkeen kunnallispolitiikassa hyvinkin aktiivisena. Koen, että sekin on osallisuus, että tavallaan haluat vaikuttaa osallistamalla, tekemällä jotain, mikä voi olla sekä nyky-Jyväskylä että tulevaisuuden Jyväskylän parhaaksi. (Jassin Rezai.)

Aktiivinen kansalaisuus yhdistetään monesti kansalaisyhteisöissä toimimiseen, mutta sen voi liittää myös palkkatyöhön osallistumiseen (Katisko 2011, 35). Tämän määritelmän mukaan haastateltavat ovat aktiivisia kansalaisia. Aktiivinen käsitys kansalaisuudesta muodostaa kansasta kansalaisten yhteisön, joka ei sitoudu yksittäisiin kulttuurisiin arvoihin (Katisko 2011, 32, 35). Haastateltavien mukaan monikulttuurisuus ja kansainvälisyys ovat olennainen osa nykypäivän yhteiskuntaa, joita ei voi erottaa yhteiskunnasta erilliseksi osaksi. Tästä syystä kulttuuriset arvotkin voivat olla universaaleja. Jassin Rezai koki identiteettinsä kansainväliseksi, johon hän liitti monikulttuurisuuden:

Kansainvälinen kyllä koska me tavallaan elämme sellaisessa maailmassa, missä kansainvälisyys on kaiken a ja o ja monikulttuurisuus on osa tätä kansainvälisyyttä ja näkisin sen itse hyvinkin monikulttuurisena taustasta, että tavallaan en lokeroi itteeni tiettyyn laatikkoissa, et tavallaan minulle nämä laatikot ei merkitse vaan se tavallaan kulttuurit merkitsee. (Jassin Rezai.)

Kumpikaan haasteltavista ei kokenut tarpeelliseksi määritellä itseään aktiiviseksi tai osallistuvaksi kansalaiseksi. Toisaalta se, että he molemmat ovat esillä kunnallispolitiikassa kertoo, että he ovat aktiivisia toimijoita, vaikka he eivät itse sanoittaneet toimintaansa tällä tavalla. Vaikka määritelmää aktiivinen kansalainen ei käytettykään, toinen haastateltavista sanoi omin sanoin olevansa poliittisesti aktiivinen Jyväskylän kunnallispolitiikassa sekä lautakunnassa hyvin aktiivisena jäsenenä.

Olen poliittisesti aktiivinen Jyväskylässä kunnallispolitiikan saralla ja kyllä siinä menee myöskin tosi paljon ja lautakunnassa olen hyvinkin aktiivinen jäsenenä, se vie tosi paljon aikaa. (Jassin Rezai.)

Jassin Rezai kertoi, että ei koe itseään aktiiviseksi vaan totesi, että esimerkiksi Ukrainan sota ja ihmisoikeuksien toteutumattomuus ovat asioita, joista kaikki osaavat sanoa, ovatko ne oikein vai väärin, eikä se vaadi aktiivisuutta tai poliittista kannanottoa:

Ei se tee musta aktiivi, jos mä nostan ääntä viattomien afghanistnilaisten puolesta tai -turvapaikanhakijoiden tai maahanmuuttajien puolesta, nuorten oikeuksista, se on perusoikeus, jos perusoikeuksien nostamista aktiiviksi, silloin tämä perusoikeuksien oleminen on kyseenalaistamista. (Jassin Rezai.)

Tähän liittyen Paul Abbey kuitenkin nosti esiin, että hänen mielestään politiikkaa tekevät kaikki. Hän selitti näkemystään niin, että silloin kun ihmiset kertovat omia ajatuksiaan ja vaihtavat mielipiteitä eri asioista sekä siitä, että mitkä asiat ovat heidän mielestään hyviä tai huonoja, niin silloin tehdään politiikkaa. Tällä tavalla asiaa

tarkasteltuna on ymmärrettävää, että haastateltavat eivät määrittele omaa toimintaansa erityiseksi, koska he kokevat, että kaikki ovat politiikassa mukana edes jollain tasolla. Samalla tavalla kuin kulttuurikin, niin myös politiikan koettiin olevan jatkuvasti mukana arjessa ja elämässä.

Molemmat haastateltavat ajattelivat, että heillä on mahdollisuudet vaikuttaa yhteiskunnan toimintaan ja olla mukana edistämässä asioita heidän niin halutessaan. He kokivat, että heillä on ollut samat oikeudet kuin kantasuomalaisilla. Jassin Rezai totesi, että toki kantasuomalaisella on saattanut olla helpompaa mutta tähdensi, että he ovat kuitenkin käyneet saman koulutuksen. Asioihin vaikuttaminen vaati kuitenkin haastateltavien mielestä muita ihmisiä ja tärkeää oli löytää ihmiset, joiden kanssa on samaa mieltä asioista. Paul Abbey kertoi, että monikulttuurisuus on tie asioiden kehittämiseksi. Se, että asioita pohditaan useasta eri näkökulmasta ja on eriäviä mielipiteitä, johtaa siihen, että useamman eri ihmisten näkemysten kautta voidaan luoda kaikille yhteisesti parempi yhteiskunta.

Vaikka sanallisesti aktiivisuutta, toimijuutta tai osallisuutta ei tuotukaan vahvasti esiin, kertovat Rezain työtehtävät jo ennen politiikkaan tuloa, että kiinnostusta yhteiskunnallisiin ja kansainvälisiin tehtäviin on ollut, kuten kansainvälisillä nuorisoleireillä toimiminen ja eri hankkeissa mukana oleminen. Lisäksi töissä on havaittavissa halu edistää asioita ja vaikuttaa niihin. Rezai itsekin totesi haluavansa tehdä töitä kunnan, kaupungin ja yhteiskunnan eteen.

Lisäksi vapaaehtoisena toimiminen kertoo erityisesti aktiivisuudesta, joka on omatoimista ja jonka taustalla on halu osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Haastattelussa tulikin ilmi myös yhteisöjen ja yhdistyksien merkitys kulttuuriperinnön toteuttamisessa ja myös toimijuuden toteutumisessa. Yhdistyksien toimintaan osallistuminen muokkaa kansalaisten toimijuutta, heistä tulee itse itseään hallitsevia kansalaissubjekteja (Pyykkönen 2007, 25). Lisäksi Rezai kertoi, että hänelle merkityksellistä oli löytää myös puolue, joka ajatteli samalla tavalla asioista kuin hän.

Paul Abbey kertoi, että hän kokee politiikan vahvaksi osaksi identiteettiään, eikä hän erota tätä puolta muusta itsestään. Molemmat haastateltavat painottivat sitä, että he ovat mukana paikallispolitiikassa, koska he ensisijaisesti haluavat tehdä Jyväskylältä kaikille paremman paikan. Abbey kertoi myös olleensa mukana naisoikeusliikkeessä ja ihmisoikeusliikkeessä jo ennen kuin hän Jyväskylässä osallistui kunnallispolitiikkaan. Kiinnostavaa oli kuulla, mistä syistä haastateltavat olivat päätyneet politiikkaan mukaan. Abbey kertoi, että hän on aina kirjoittanut ajatuksiaan eri asioista ylös ja ajatteli, että politiikka olisi hyvä tapa vaikuttaa asioihin. Rezai kertoi, että hänen afganistanilainen isänsä oli ollut myös politiikassa mukana. Rezai koki, että hänen tehtävänsä on vaikuttaa asioihin, koska hänellä on mahdollisuus siihen heidänkin puolestaan, jotka eivät välttämättä itse siihen pysty. Lisäksi politiikkaan osallistuminen koettiin yhtenä keinona huolehtia muista ihmisistä, mikä koettiin tärkeäksi.

Rezai koki, että osallistumalla ja tekemällä jotain, mikä voi olla Jyväskylän parhaaksi on osallisuutta. Osallisuuden käsitteen yhteisöllisyyden, kuulumisen ja osallistumisen yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumisen määrittelyn myötä voi tulkita toteutuneeksi haastateltavien elämässä. Tärkeänä asiana hän koki keskusteluyhteyden ja sen, että on valmis keskustelemaan eri asioista ihmisten kanssa, jotka eivät ole samaa mieltä.

Kansalaisuus haastateltavien puheessa ilmentyy erityisesti monikulttuurisissa yhteisössä elämisessä ja vaikuttamisessa. Haastateltavien puheessa kansalaisuus ei näyttäyty kansallisuutena tai erityisenä kansallistunteena, vaan kansalaisuus on osallisuutta ja osallistumista. Haastateltavat kokevat kansalaisuuden lisäksi mahdollisuutena vaikuttaa yhteiskunnan toimintaan. Haastateltavat kokevat osallistumisen mahdollisuutena ja kansalaisen velvollisuutena:

Täällä toimii järjestelmä ja järjestelmä antaa sen mahdollisuus, että tavallaan, että on olemassa jonkunlaista, koneisto, joka tämä koneisto on, tarjoaa tälläisiä mahdollisuuksia. (Jassin Rezai.)

6 POHDINTA

6.1 Elävä perintö ja arvot

Tässä maisterintutkielmassa olen analysoinut maahanmuuttajataustaisten henkilöiden käsityksiä kulttuuriperinnöstä erityisesti elävän perinnön näkökulmasta ja mitkä kulttuuriset arvot ovat keskeisiä heidän elämässään sekä miten he toimivat ja osallistuvat monikulttuurisessa arjessa. Haastateltavani olivat Paul Abbey ja Jassin Rezai. Olen selvittänyt haastattelupuheen avulla, mitä kulttuuriperinnöstä halutaan säilyttää. Keskityin myös osoittamaan, kuinka kulttuuriperintö voi yhdistyä uuteen kulttuuriin siten, että se ei kuitenkaan vie jo olemassa olevaa kulttuuriperintöä pois. Lisäksi tutkin kansalaisuutta osallisuuden ja toimijuuden kautta monikulttuurisessa arjessa. Haastatteluissa keskustelin kulttuuriperintöön ja kansalaisuuteen liittyvien teemojen lisäksi haastateltavien omista kokemuksistaan sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan ja rasismista. Lisäksi haastateltavat toivat esiin ajatuksiaan suomalaisesta maahanmuuttopolitiikasta.

Tässä tutkimuksessa halusin tuottaa tietoa siitä, miten maahanmuuttajataustaiset yksilöt käsittävät kulttuuriperinnön, millaista kulttuuriperintöä he haluavat säilyttää ja miten he näkevät itsenä kansalaisina osana suomalaista yhteiskuntaa. Analyysissä osoitin, että kulttuuriperintö voi toimia yksilön voimavarana ja haastateltavani hahmottavat kulttuuriperinnön erityisesti arvoina. Lisäksi he ovat sekä säilyttäneet kotimaassaan omaksumiaan arvoja että korostavat tiettyjä suomalaiselle yhteiskunnalle keskeisiä arvoja. Kulttuuriperinnön näkökulmasta voi todeta, että haastateltavat ovat omaksuneet myös suomalaista kulttuuriperintöä, koska he kokevat tietyt asiat tärkeiksi, jotka he liittävät erityisesti suomalaiseen kulttuuriin.

Valittu haastattelumuoto eli puolistrukturoitu teemahaastattelu, joka jätti tilaa haastateltavien omille näkemyksille, oli mielestäni oikea valinta. Kysymykset olivat

sopivan laajoja, mutta niissä oli myös rajausta, joka ohjasi haastateltavien vastauksia. Joitakin haastattelukysymyksiä joutui avaamaan enemmän, jotkut teemat selkeästi aiheuttivat enemmän pohdintaa kuin toiset ja osaan kysymyksistä annettiin nopea ja suora vastaus. Ennako-odotuksien mukaan myös kulttuuriperinnön käsite oli hie- man haastateltaville hankala hahmottaa, ja teema aiheutti vastakysymyksen. Jos ky- symykset olisivat olleet tarkempia, voi olla, että en olisi saanut ollenkaan kysymyksiin niin laajoja vastauksia. Tämän mahdollisti myös avoin keskustelu, joka oli haastatel- tavien kanssa hyvin toimivaa.

Kysymykset kulttuuriperinnön määrittelystä ja kulttuurisesta identiteetistä toi- vat esiin myös uusia näkökulmia siitä, että jotkut kokevat kulttuurin arkipäiväisenä ilmiönä, joka muokkaa jatkuvasti identiteettiä. Toinen haastateltava Paul Abbey ker- toi, että hänen mielestään ihmiset ovat jatkuvasti eri kulttuurien vaikutusten alaisena, eri ihmisiä tavatessa. Tämän myötä voisikin tehdä päätelmän, että hänelle kulttuuri on hyvin henkilökohtainen ja yksilöllinen kokemus, joka elää jatkuvasti ihmisten vuo- rovaikutuksen myötä. Toisaalta on huomattava, että yhteiskunnassa vallitsevat kult- tuuriset normit vaikuttavat myös yksilötasolla. Normit, joita esimerkiksi mediassa nä- kyy lisäävät sitä, että ihmiset ovat enemmän vaikutusten alaisia eri kulttuurien piir- teille.

Haastatteluissa oli paljon yhdistäviä asioita, mikä selittyy sillä, että haastattelun kysymykset olivat samat ja haastateltavilla samankaltainen tausta aktiivisina yhteis- kunnallisina toimijoina. Vaikka haastateltavilla oli jonkin verran ikäeroa, tämäkään ei luonut eroja heidän ajatuksiinsa. Haastateltavat myös tunsivat toisensa, jolla ei kui- tenkaan ollut merkitystä tutkimuksen toteuttamisessa. Oli kiinnostavaa huomata, kuinka samanlaisia ajatuksia haastateltavilla oli suomalaisesta kulttuuriperinnöstä. Haastateltavat nostivat myös kotimaidensa kulttuuriperinnöstä esiin samankaltaisia asioita. Haastateltavat olivat kotoisin Afrikasta ja Lähi-Idästä, joissa yhteisöllisyys, perheen ja suvun merkitys kulttuurissa on vahva. Molemmat haastateltavat toivat esiin kotimaansa yhteisöllisyyden kontrastina länsimaiselle individualismille, jonka he kokivat Suomessa olevan läsnä sekä arjen käytännöissä mutta myös suomalaisen yhteiskunnan rakenteissa. Suomalainen yhteiskuntajärjestelmä pohjautuu yhdenver- taisuudelle ja sille, että jokaisella yksilöllä olisi lähtökohdista huolimatta saavuttaa hyvä asema esimerkiksi työn ja opiskelun kautta.

Haastatteluissa tuli ilmi sekä kollektiivisen ”heredityn” että henkilökohtai- sen ”heritage” määritelmien alle meneviä piirteitä (Lillbroända-Annala 2014, 24). Jot- kut kulttuuriperinnön piirteet olivat kulttuuriselle yhteisölle tai perheelle tärkeitä mutta haastateltavat toivat esiin enemmänkin heille itselleen tärkeitä piirteitä. Haas- tateltavat eivät tuoneet esiin omasta näkökulmasta perheen tai jonkun muun yhteisön kulttuuriperintöä, vaan esimerkiksi suomalaisen yhteiskunnan tasolla, kuten pohties- saan työtä suomalaisena kulttuuriperintönä. Toisaalta ”heritage”-määritelmää

voidaan käyttää kuvaamaan yksilön valinnan vapautta määrätä oma kulttuuriperintönsä sekä mitä asioita hän yhteisöstään siihen liittää, joka näkyi myös haastateltavien kokemuksissa perheen sisäisestä kulttuuriperinnöstä.

Haastatteluissa ei tullut ilmi, että haastateltavat olisivat tietoisesti tuottaneet uusia piirteitä kulttuuriperintöön, vaan kuvasivat omaa kulttuuriperintöään kokonaisuudeksi heille merkityksellisistä asioista. Toisaalta osallisuudellaan haastateltavien voi todeta luoneen omalla toiminnallaan monikulttuurisempaa kansalaisuutta ja perintöä Suomeen. Haastateltavat tuottavat myös haastattelupuheessaan omaa identiteettiään suhteessa kulttuuriperintöön. Molemmat haastateltavat kokevat, että he pystyvät määrittelemään oman kulttuuriperintönsä ja osallistumaan siihen, esimerkiksi puhumalla haluamaansa kieltä.

Molemmat haastateltavat tarkastelivat kulttuuriperintöä hyvin yksilökohtaisesti. Haastatteluissa nousivat esiin samat asiat hieman eri tavoilla ilmaistuna. Ydinasioita olivat, että yksilön täytyy kyseenalaistaa annettua perintöä. Mitään ei pidä heti hyväksyä tai hylätä, vaan tarkastella ja miettiä perusteita sille, miksi juuri kyseiset asiat ovat tärkeitä säilytettäväksi tai miksi ne eivät ole relevantteja säilytettäväksi. Lopulta kulttuuriperintö ja siihen kuuluvat asiat koettiin olevan neutraaleja niin kauan, kun ne eivät aiheuta haittaa kenelläkään. Ongelmalliseksi seikaksi haastateltavat kokivat sen, että eri kulttuurisista normeista, tavoista ja perinteistä ei kysytä, miksi asia on näin, vaan se vain hyväksytään. Paul Abbey kertoi konkreettisen esimerkin siitä, että ennen jotkut asiat ovat olleet tarpeellisia käytännön syistä mutta nykyaikana ne eivät ole enää tarpeellisia.

6.2 Kansalaisuus ja toimijuus

Odotukseni haastatteluja kohtaan olivat, että haastattelut saattaisivat kulkeutua hieman valittujen teemojen ulkopuolelle ja osittain näin kävikin. Olin yllättynyt siitä, että haastateltavat toivat niin vahvasti esiin omia näkemyksiä ja mielipiteitä koskien Suomen maahanmuuttopolitiikkaa, koska tämä aihe ei ollut kysymysten teemana. Toisaalta on huomattava, että osa haastattelukysymyksistä koski haastateltavien omaa sopeutumista yhteiskuntaan. Koska molemmat haastateltavat ovat mukana politiikassa, mielipiteiden ilmaisu ei ollut yllättävää mutta se, miten laaja keskustelu juuri tästä aiheesta syntyi, oli hieman odottamatonta. Tämä osaltaan kertoo haastateltavien toimijuudesta ja osallisuudesta suomalaisen yhteiskuntaan: haastattelussa he toivat esiin omia näkemyksiään, vaikka niistä ei varsinaisesti teemahaastattelussa kysytäkään. Molemmat haastateltavat kertoivat vuolaasti itsestään. Oma kokemukseni myös on, että haastateltavat pystyivät kertomaan itselleen tärkeistä asioista rehellisesti ja rakentavasti.

Haastateltavat ottivat kantaa kotoutumiseen ja muihin maahanmuuttoon liittyviin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Vaikka omalla kohdalla haastateltavien kotoutuminen Suomeen oli mennyt hyvin, näkivät he paljon parannuskohtia. Tulkitsen, että haastattelupuheen kautta asioiden esiin tuominen ilmensi haastateltavien aktiivista kansalaisuutta toimijuutta.

Haastatteluista oli havaittavissa se, että he toivat esiin omaa asiantuntijuuttaan maahanmuuton kautta ja halusivat kertoa siihen liittyvistä ongelmakohtista. Lisäksi haastateltavista oli huomattava haastateltavien asema opettajina suhteessa haastattelijaan (ks. Murchinson 2010). Vaikka kulttuurialan opiskelijana maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen liittyvät teemat ovat itselleni tuttuja, koin, että haastateltavat halusivat ”opettaa” näistä asiasta. Tulkitsin, että haastateltavat puhuivat minulle kulttuurialan opiskelijana ja tulevana asiantuntijana mutta myös laajemmalle yleisölle. Haastatteluissa tuli esille se, että haastateltavat halusivat selkeästi viestiä maahanmuuttoon liittyvistä ongelmista yhteiskunnan tasolla ja tuoda itseään esille yhteiskunnallisina vaikuttajina. Haastateltavat halusivat mahdollisesti tämän tutkimuksen myötä vaikuttaa ja tuoda ongelmakohtia esiin suuremmalle yleisölle akateemisen tutkimuksen näkökulmasta. On huomionarvoista pohtia olisiko tutkimustulokset olleet erilaisia ja eri teemat painottuneet, jos haastattelijana olisi toiminut itekin maahanmuuttajataustainen henkilö tai haastattelijana olisi toiminut esimerkiksi samaa sukupuolta tai ikäryhmää edustava henkilö. Tällöin eri teemat olisivat saattaneet painottua. Vaikka haastateltavat toivat esiin myös negatiivisia asioita, haastatteluista ja heidän kokemuksistaan jäi hyvin positiivinen kuva. Tulkitsen, että ongelmakohtista huolimatta haastateltavat halusivat välittää positiivisen kuvan ja osoittaa, kuinka maahanmuutto voi olla onnistunutta ja monikulttuurinen yhteiskunta voi toimia hyvin.

Kansalaisuuden käsitteellä viitataan usein osallisuuteen, osallistumiseen ja kuulumiseen liittyviin kysymyksiin, jotka olivat keskeisiä myös tässä tutkimuksessa. Kansalaisjärjestöissä toimiminen ja poliittinen vaikuttaminen ovat osallisuutta mutta myös jokapäiväiset vaikuttamisen tavat. Työssäkäynti on perinteisesti määritelty osallisuuden keskeiseksi ulottuvuudeksi. (Keskinen & Vuori 2012, 7–35.) Haastattelujen perusteella haastateltavat kokivat osallisuuden vaikuttamisena. Koska haastateltavat kuitenkin nostivat työn merkitykselliseen asemaan sekä kulttuuriperinnön että yhteiskunnan näkökulmasta, voi todeta, että osallisuus näkyi haastateltavien arjessa tätä kautta varsinkin, kun työuraan on sisällytynyt järjestöissä työskentelyä.

Haastatteluissa oli havaittavissa, että tutkimusaiheen ympärillä olevien käsitteiden kuten kulttuuriperinnön ja kansalaisuuden määrittely on hyvin yksilökohtaista. Molemmat haastateltavat kuitenkin määrittelivät kulttuuriperinnön hyvin samankaltaisesti mutta haastateltavat kokivat kansalaisuuden eri tavalla. Jassin Rezai toi esiin olevansa Suomen kansalainen, kun taas Paul Abbey koki kansalaisuuden

kuulumisena suomalaiseen yhteiskuntaan. Molemmat haastateltavat kuitenkin ajattelivat kansalaisuuden olevan osallistumista ja vaikuttamista yhteiskunnan toimintaan. Oli kiinnostavaa huomata, että kulttuuriperinnön teema ohjasi keskustelua yhteiskunnallisiin aiheisiin kuten maahanmuuttoon ja kotouttamiseen.

Haastateltavien taustojen suuremmat eroavaisuudet olivat, että toinen haastateltavista oli muuttanut Suomeen turvapaikanhakijana ja toinen vapaaehtoisesti. Toisaalta on kuitenkin huomattava, että eri lähtökohdista huolimatta haastateltavilla oli hyvin samanlainen käsitys keskusteltavista teemoista. Yllättävää oli, että esimerkiksi uskonto tai mikään muu arkaluontoinen asia, ei tullut haastatteluissa erityisesti esiin. Itse haastateltavat kokivat uskonnon neutraaliksi asiaksi henkilökohtaisella tasolla. Toisaalta uskonto on aiheena myös arkaluontoinen, joten on mahdollista, että haastateltavat eivät myöskään halunneet avata ajatuksiaan siitä tässä tutkimuksessa, eivätkä he kokeneet sitä tärkeäksi osaksi kulttuuriperintöä. Haastateltavien yhtenäiset ajatukset teemoista saattavat johtua siitä, että he molemmat ovat omaksuneet suomalaiselle yhteiskunnalle keskeisiä arvoja, jotka osin ovat sellaisia, jotka heidän omien kotimaiden yhteiskunnissa ei ole niin vahvoja. Lisäksi molemmat haastateltavat ovat pärjäneet hyvin. Pärjääminen on liitetty suomalaisen yhteiskunnan arvoihin, joten haastateltavat ovat onnistuneet tämän arvon mukaisesti.

Vaikka lähtökohtana tässä tutkimuksessa olikin yksilön näkökulma, tutkimustulokset osoittavat, että kun tarkastellaan yksilön kokemuksia kulttuuriperinnöstä, osallisuudesta ja kansalaisuudesta, teemat ohjaavat tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa ja tasoa. Haastateltavat toivat mukaan yksilön näkökulman lisäksi globaalin näkökulman kulttuuriperintöön ja kansallinen näkökulman merkitys koettiin pienempänä. Lisäksi muissakin haastattelun teemoissa kuten sopeutumisessa nostettiin esiin yhteiskunnan tasolla olevat ongelmat omien henkilökohtaisten kokemusten lisäksi.

Toimijuuden toteutuminen mahdollistaa asioiden esille tuomisen. Kulttuuriperinnön vaaliminen ja ylläpitäminen sekä monikulttuurisuus näyttäytyivät erityisesti yksilölähtöisenä aktiivisuutena haastateltavien arjessa, vaikka myös sosiaalista toimintaa esimerkiksi perheenjäsenten kesken tai kulttuurillisissa yhteisöissä tapahtuikin. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisikin tutkia enemmän haastateltavien kuulumista yhteisöihin tai perheiden monikulttuurista arkea. Vaikka aihetta sivuttiinkin joidenkin kysymysten myötä, niin haastattelut keskittyivät yksilöiden kokemuksiin. Vaikka kansainvälisyys ja monikulttuurisuus korostui haastattelupuheessa, niin monet haastateltavien tärkeinä pitämät asiat liittyivät nimenomaan kansalaisuuteen ja kansalaisoikeuksiin. Tästä syystä olisikin kiinnostavaa tutkia esimerkiksi kansatuomalaisten ajatuksia siitä, millaisena he kokevat kansalaisuutensa.

On kuitenkin tärkeää huomioida, että tässä tutkimuksessa haastateltavia oli kaksi ja molemmat haastattelut kestivät noin tunnin. Todennäköisesti jos

haastateltavia olisi ollut enemmän kuin kaksi niin myös määritelmät ja ajatukset eri teemoista olisivat olleet monipuolisempia. Lisäksi, jos haastateltavia olisi haastateltu toisen kerran, teemoissa olisi mahdollisesti päästy syvemmälle ja toisissa haastattelussa olisi saattanut tulla esiin vielä uusia teemoja. Toisaalta vain kahden hengen haastatteleminen mahdollisti sen, että haastattelussa esiin tulleet ajatukset olivat mahdollista teemoitella helpommin.

Kiinnostavaa oli se, kuinka vahvasti haastateltavat halusivat olla määrittelmättä itseään tai toimintaansa. Jäinkin pohtimaan, että haastateltavat ovat mahdollisesti kokeneet niin paljon lokerointia oman elämänsä aikana, että voidessaan päättää itse, miten toimivat, he eivät halua tulla nimetyksi mihinkään ryhmään tai minkään nimikkeen alle. Ihmisillä on luontainen tapa ryhmitellä muita ihmisiä heidän ominaisuuksiensa kuten sukupuolen, kansalaisuuden tai kulttuurin mukaan. Joillekin tosin tämä määrittelytapa voi olla edullinen, kun taas toisilla se voi aiheuttaa negatiivisia seurauksia. Esimerkiksi kategoria-analyysissä tällaista ryhmittelyä pyritään välttämään. Sen sijaan kategoria-analyysissä tutkitaan yksilöiden omasta näkökulmasta, miten he tulkitsevat ja rakentavat maailmansa kategorioiden välityksellä. (Kajander & Tuovinen 2022, 355.) Myös omassa tutkimuksessani pyrin antamaan haastateltavien määrittellä itse, mihin he kokevat kuuluvansa.

Maahanmuuttoa on usein lähestytty ongelmakeskeisestä näkökulmasta. Tutkimuksissa on keskitytty sopeutumiseen liittyviin haasteisiin ja ennakkoluuloihin, joita maahanmuuttajataustaiset saattavat kohdata kantaväestön toimesta. Tämä tutkimus kuitenkin osoittaa, että maahanmuuttajana Suomessa on mahdollisuus päästä yhtä hyvään sosiaaliseen ja taloudelliseen asemaan kuin kellä tahansa kantasuomalaisella.

Tutkimukseni haastateltavat määrittelivät kulttuuriperinnön ja kansalaisuuden erityisesti kulttuuristen arvojen kautta. Haastateltavat määrittelivät itselleen merkityksellistä kulttuuriperintöä yksittäisinä arvoina ja piirteinä, kuten työn arvostuksena ja ylisukupolvisen laajan perhekäsitteen korostuksena. Kulttuurin ja kansalaisuuden määrittelyn haastateltavat kokivat negatiivisena ja rajoittavana lokerointina, jota he pyrkivät välttämään. He kokivat nykymaailman monikulttuurisena ja kansainvälisenä. Kansalaisuus näyttäytyi heidän arjessaan erityisesti osallistumisena. Yksilöinä he halusivat tulla määritellyksi ennen kaikkea ihmisyyden kautta, eikä etnisellä tai kulttuurisella taustalla koettu olevan suurta merkitystä ihmisten kohtaamisessa.

LÄHTEET

- Aineeton kulttuuriperintö, Elävä perintö -wiki, 2021.
<https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/> (viitattu 19.05.2022)
- Alasuutari, Pertti (1999). *Laadullinen tutkimus* (3. uud. p.). Tampere: Vastapaino.
- Atkinson, Robert (1998). *The life story interview*. SAGE Publications, Inc.
<https://dx.doi.org/10.4135/9781412986205>
- Čeginskas, Viktorija (2013). Mitä kulttuuriperintö merkitsee monikulttuurisessa ympäristölle kasvaneelle? Teoksessa Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää & Aura Kivilaakso (toim.) *Mitä on kulttuuriperintö?* 106-130. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Čeginskas, Viktorija (2016). *Multicultural Belonging. Individuals across cultures, languages and places*. Turku: University of Turku.
- Davydova, Olga (2012). Venäjän lännestä Suomen itään. Sukupuolittunut maahanmuutto ja haurastuneet työmarkkinat. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. 72-100. Tampere: Tampere University Press.
- Du Gay, Paul & Hall, Stuart (2011). *Questions of cultural identity*. Los Angeles, Calif.: Sage.
- Fingerroos, Outi & Häyrynen, Maunu (2012). *Takaisin Karjalaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (2012). *Demokratiaoppitunti: Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Harinen, Päivi (2000). *Valmiiseen tulleet: Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Harinen, Päivi & Ronkainen, Jussi (2003). Matkalaukku ja pari kolme passia. Kaksoiskansalaisuus yhteiskunnallisen jäsenyyden muoto. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. 302-343. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Harrison, Rodney (2013). *Heritage: Critical approaches*. London: Routledge.
- Heikkilä, Silja (2021). *Unien elävää perintö: Etnologinen tutkimus unikäsityksistä ja unien kertomistilanteista*. Jyväskylä: University of Jyväskylä. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/77972/978-951-39-8866-1_vaitos12112021.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hieta, Hannaleena, Hovi, Tuomas & Ruotsala, Helena (2015). Kulttuuriperintö. Teoksessa Jaana Kouri (toim.) *Askel kulttuurien tutkimukseen*. 311-322. Turku: Turun yliopisto.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2004). *Tutki ja kirjoita* (10. osin uud. laitos). Helsinki: Tammi.
- Hirvi, Laura (2013). *Identities in practice: A trans-atlantic ethnography of Sikhs in Finland and California*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

- Honkasalo, Veronika (2003). Voiko jäsenyyttä valita? Nuorten maahanmuuttajien tulkintoja suomalaisuudesta ja rasismista. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. 158-189. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Hynninen, Anna-Maria (2017). *Minä, lotta, vaimo, äiti: Kerronnan variaatio ja toimijuus aktiivikertojan muistelukerronnassa*. Turku: Turun yliopisto.
- Hynninen, Anna-Maria, Lindfors & Opas, Minna (2015). Valta ja toimijuus. Teoksessa Jaana Kouri (toim.) *Askel kulttuurien tutkimukseen*. 173-187. Turku: Turun yliopisto.
- Hytönen, Kirsi-Maria (2014). "Ei elämäni lomaa mahtunut." – Naisten muistelukerrontaa palkkatyöstä talvi- ja jatkosotien ja jälleenrakennuksen aikana. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Isin, Engin F. k. t., & Nyers, Peter (2013). *Routledge handbook of global citizenship studies*. London: Routledge.
- Kajander, Konsta & Tuovinen, Meri (2022). Kategoria-analyysi kulttuurien tutkimuksessa. Teoksessa Outi Fingerroos, Konsta Kajander & Tiina-Riitta Lappi (toim.) *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*. 355-375. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Katisko, Marjo (2011). *Kansalaisuus työyhteisön arjessa: Maahanmuuttajien kertomuksia työelämästä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Keskinen, Suvi & Vuori, Jaana (2012). "Erot, kuuluminen ja osallisuus hyvinvointiyhteiskunnassa". Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli: Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. 7-35. Tampere: Tampere University Press.
- Knuuttila, Seppo (2010). Tutkimusaineistojen muodostaminen. Teoksessa Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) *Vaeltavat menetelmät*. 19-24. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Koivunen, Hannele & Marsio, Leena (2006). *Reilu kulttuuri?: Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet*. Helsinki: Opetusministeriö, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.
- Kortteinen, Matti (1992). *Kunnian kenttä: Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Koskinen-Koivisto, Eerika (2013). *A greasy-skinned worker: Gender, class and work in the 20th-century life story of a female labourer*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Koskinen-Koivisto, Eerika (2014). *Her Own Worth: Negotiations of Subjectivity in the Life Narrative of a Female Labourer*. Helsinki: Finnish Literature Society. DOI: <https://doi.org/10.21435/sfe.16>
- Kuula, Arja (2006). *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Lepola, Outi (2000). *Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi: Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lillbroända-Annala, Sanna (2014). Kulttuuriperintö prosessina ja arvottamisen välineenä. Teoksessa Tytti Steel, Arja Turunen, Sanna Lillbroända-Annala & Maija Santikko (toim.) *Muuttuva kulttuuriperintö*. 19-40. Helsinki: Ethnos.

- Meriluoto, Taina & Litmanen, Tapio (2019). Pelastaako osallistuminen demokratian? Teoksessa Taina Meriluoto & Tapio Litmanen (toim.) *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* 7-28. Tampere: Vastapaino.
- Murchison, Julian M. (2010). *Ethnography essentials: Designing, conducting, and presenting your research*. San-Francisco: Jossey-Bass.
- Niemelä, Heli (2003). Erottautumista ja ystävyyttä. Somalialaistytöjen käsityksiä ja kokemuksia suomalaisista tytöistä. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus*. 91-121. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Nissi, Kaisa (2017). Uskonnot, kulttuurit ja perhe: Etnologinen tutkimus monikulttuuristen liittojen kerronnoista Suomessa. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Potinkara, Nika (2014). Oikeus omaan kulttuuriperintöön. Saamelaismuseot identiteettipolitiikan näyttämöinä. Teoksessa Tytti Steel, Arja Turunen, Sanna Lillbroända-Annala & Maija Santikko (toim.) *Muuttuva kulttuuriperintö*. 277-298. Helsinki: Ethnos.
- Pyykkönen, Miikka (2003). Ristissä kaiken aikaa. Jäsenyydet nuorten maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus*. 193-237. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Pyykkönen, Miikka (2007). *Järjestäytyvät diasporat: Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pöysä, Jyrki (2015). *Lähiluvun tieto: Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 24.01.2022.) (Viitattu 3.2.2022)
- Salonsaari, Minna-Liisa (2018). *Inkerinsuomalaisten paluumuutto kerrottuna paluumuuttona ja kulttuuriperintöprosessina*. Turku: Turun yliopisto.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7385-9>
- Saukkonen, Pasi & Cupore (2007). *Maahanmuutto, monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka: Taustatietoja tutkimukselle ja toiminnalle*. Cuporen verkkajulkaisuja 1/2007. Helsinki: Cupore.
https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2007/monikulttuurisuus_taustatietoja.pdf
- Siivonen, Katriina (2020). *Pääkirjoitus – Kulttuuriperintö ja tulevaisuus*. Helsinki: Suomen Museo, 127, 25.
<https://journal.fi/suomenmuseo/article/view/109154>
- Steel, Tytti & Tuori, Annamari (2016). "Olenko minä niin eksoottinen?": Pakolaistaustaisten naisten työelämään liittyvä identiteettityö. *Elore*, 23(2). <https://doi.org/10.30666/elore.79258>

- Steel, Tytti & Rinne, Jenni (2019). *"Affective Patterns Related to Unemployment. Experiences of Jobseekers Aged 50+ in South-Eastern Finland"*. *Ethnologia Fennica* 46: 61–83. <https://doi.org/10.23991/ef.v46i0.74276>
- Taira, Teemu (2006). *Työkulttuurin arvomuutos työttömien kerronnassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Takalo, Jouni (2014). Wallis ja Futuna. Kulttuuriperintö kulttuurisena työnä. Teoksessa Tytti Steel, Arja Turunen, Sanna Lillbroända-Annala & Maija Santikko (toim.) *Muuttuva kulttuuriperintö*. 311-322. Helsinki: Ethnos.
- Tiainen, Tatiana (2012). Iäkkäät inkeriläisnaiset rajalla. Neuvotteluja arjen kansalaisuudesta transnationaalissa tilassa. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. 206-231. Tampere: Tampere University Press.
- Tietoarkisto, 2022 (viitattu 18.05.2022.)
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/tutkittavien-informointi/>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (6. uud. laitos.). Helsinki: Tammi.
- Tuomi-Nikula, Outi, Haanpää, Riina & Kivilaakso Aura (2013). Kulttuuriperintökysymysten jäljillä. Teoksessa Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää & Aura Kivilaakso (toim.) *Mitä on kulttuuriperintö?* 12-27. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Turtiainen, Kati, Kokkonen, Tuomo & Viitasalo, Katri (2018). *Aktiivisen kansalaisuuden mahdollisuudet kotouttamistyön ulkoisten ehtojen ja maahanmuuttajien tarpeiden ristipaineissa*. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 26(4), 343–360.
<https://doi.org/10.30668/janus.76453>
- Ukkonen, Taina (2000). *Menneisyyden tulkinta kertomalla: Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Valtonen, Heli (2004). *Minäkuvat, arvot ja mentaliteetit: Tutkimus 1900-luvun alussa syntyneiden toimihenkilönaisten omaelämäkerroista*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Virolainen, Jutta (2015). Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuurin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. *Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö Cuporen verkkojulkaisuja* 26
https://www.cupore.fi/images/tiedostot/kulttuuriosallistumisenmuuttuvatmerkitykset_000.pdf

TUTKIMUSAINEISTO

Haastattelut (2kpl).

Jassin Rezai, 36-vuotias. Haastattelu 07.03.2022., Jyväskylä. Tallenteen pituus 00:03:03 & 01:12:10.

Paul Abbey, 56-vuotias. Haastattelu 28.03.2022, Jyväskylä. Tallenteen pituus 00:58:39.

Tekijän hallussa. Tutkimuksen valmistuttua aineisto luovutetaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.

LIITTEET

LIITE 1

Haastattelukysymykset

Elämäkerrallinen osuus

Tausta

- Kerro itsestäsi, kuka olet?
- Missä olet syntynyt ja missä eri paikoissa olet elänyt?
- Miten olet päätynyt Jyväskylään? Miksi?
- Koulutuspolkusi ja työelämäpolkusi
- Miten määrittelisit oman suomalaisuutesi? Mitä koet edustavasi?
- Monikulttuurisuus

Suomalainen arki

- Millaista on arkesi Jyväskylässä?
- Sopeutuminen Suomeen
- Miten arkesi on muuttunut? Ennen/jälkeen? Haasteet? Vahvuudet?
- Monikulttuurisuuden näkyminen arjessa
- Vaikuttaako uskonto ja kulttuuri?
- Poliittinen sitoutuneisuus
- Rasismin kokemukset

Kulttuuriperintö

- Mitä kulttuuriperintö mielestäsi on?
- Mitä on suomalainen kulttuuriperintö?
- Miten kulttuuriperintö näkyy arjessasi? Kuinka tuot sitä esille?
- Onko kulttuurista jäänyt jotain pois, jotain mistä on täytynyt luopua?
- Mitä haluat säilyttää ja välittää eteenpäin?

Aktiivisuus ja toimijuus

- Yksilöllinen vs. kollektiivinen, vaatiiko kulttuuriperinnön ylläpitäminen yhteisön?
- Aktiivinen kansalaisuus, miten se käytännön toiminnassa näkyy?
- Millä tavoin kulttuuriperintöä on mahdollista pitää yllä ja luoda?
- Koetko voivasi vaikuttaa yhteiskunnan toimintaan?

LIITE 2

SUOSTUMUS HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYYN JA AINEISTON ARKISTOINTIIN

Minua on pyydetty osallistumaan etnologian ja antropologian alan maisteritutkielman Monikulttuurinen arki, elämä ja kulttuuriperintö (**työnimi**) **laadulliseen teemahaastatteluun**.

Olen perehtynyt haastattelua koskevaan tiedotteeseen (tietosuojailmoitus) ja saanut riittävästi tietoa haastattelusta ja sen toteuttamisesta. Haastattelun sisältö on kerrottu minulle myös suullisesti ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin henkilötietojeni käsittelyä koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoi maisteriopiskelija Mona Sainio. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita haastatteluun osallistumista.

Ymmärrän, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa haastattelun aikana ja syytä ilmoittamatta, keskeyttää osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni henkilötietojen käsittelyyn. Keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Olen ymmärtänyt ne tiedot, joita minulle on annettu henkilötietojen käsittelystä tietosuojailmoituksessa ja annan luvan henkilötietojeni käsittelyyn.

Kyllä

Annan luvan siihen, että minut saa tunnistaa haastattelun tuloksia koske-

vista raporteista. Kyllä

Ei

Olen tietoinen, että haastatteluni tallennetaan tutkimuksen päätyttyä kulttuuriperintöä tallentavaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Haastatteluaineisto on arkistossa vapaasti käytettävissä arkistoon tehtävien täyttämiseksi lain sallimissa rajoissa ja hyvän tavan mukaisesti. Arkiston käyttäjät sitoutuvat aineistoa

Y-tunnus: Puhelin: Jyväskylän yliopisto

02458947 (014) 260 1211 PL 35

Sähköposti: Faksi: 40014 Jyväskylän yliopisto

etunimi.sukunimi@jyu.fi (014) 260 1021 www.jyu.fi

2 (3)

tilatessaan noudattamaan voimassa olevan lainsäädännön lisäksi arkiston käyttösääntöä ja hyvää tapaa. Arkisto tulee käyttämään haastateltujen yhteystietoja tulevia yhteydenottoja ja arkistointitarkoituksia varten.

Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa. Annan luvan siihen, että aineiston saa tutkimuksen päätyttyä kulttuuriperintöä tallentavaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon.

Kyllä

Ei

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan edellä kerrottuihin asioihin.

Allekirjoitus Päiväys

Nimen selvennys Syntymäaika

Osoite

Suostumus vastaanotettu

*Suostumuksen vastaanottajan
allekirjoitus Päiväys*

Nimen selvennys

Alkuperäinen allekirjoitettu asiakirja jää tutkimuksen vastuullisen ohjaajan/johdajan arkistoon ja kopio annetaan tutkittavalle. Aineistonluovutuksen yhteydessä vastuullinen johtaja luovuttaa alkuperäisen asiakirjan kulttuuriperintöä tallentavaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon. Suostumusta säilytetään tietoturvallisesti aina, kun aineisto on tunnisteellisessa muodossa.

3 (3)

Asiakirja jää tutkimuksen vastuullisen ohjaajan/johdajan haltuun. Suostumusta ja kerättävää dataa säilytetään tietoturvallisesti.

LIITE 3

Tietosuoja-asetus (679/2016) 12-14, 30 artikla

TIETOSUOJAILMOITUS HAASTATELUUN OSALLISTU-

VALLE 14.06.2021–31.05.2025

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, eikä sinun ole pakko osallistua, haastatteluun osallistumisen voi keskeyttää.

TUTKIELMAN AIHEEN KUVAUS JA SITÄ KOSKEVA HAASTATELU

Tutkielman nimi ja laajuus: Monikulttuurinen arki, elämä ja kulttuuri-perintö (työnimi). Maisterintutkielma 30 op.

Etnologian ja antropologian alan maisterintutkielmassa tutkitaan monikulttuurista kulttuuriperintöä sekä sen ylläpitoa ja edistämistä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkielma tehdään Jyväskylän yliopistossa Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa - tutkinto-ohjelmassa (KUMU). Tutkielmaa varten kerättävä aineisto on laadullinen haastatteluaineisto, joka toteutetaan teemahaastatteluna.

MIHIN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY PERUSTUU

EU:n yleinen tietosuoja-asetus, artikla 6, kohta 1

Osallistujan suostumus

HAASTATELUSTA VASTAAVAT TAHOT

Rekisterinpitäjä: Mona Sainio

Rekisterinpitäjän yhteystiedot: Mona Sainio
Osoite: Voionmaankatu 15B 41 40700 Jyväskylä
Puhelin: 0440991703
Sähköposti: mmsainio@student.jyu.fi

1

2

Tutkielman suorituspaikka:

Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos. Seminaarinkatu 15,
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto. Vaihde (014) 260 1211, Y-tunnus
0245894-7.

Vastuullinen ohjaaja ja yhteyshenkilö:

Professori Outi Fingerroos

Sähköposti: oufinger@jyu.fi

Puhelin: 040 481 8455

Osoite: Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa -koulutusoh-
jelma (KUMU), PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

HAASTATELUN TAUSTA JA TARKOITUS

Haastattelun tarkoitus on kerätä laadullista aineistoa koskien kulttuuriperintöä henkilöiltä, jotka omassa arjessa omalla toiminnallaan tuovat jo esiin kyseisiä teemoja. Aineiston tarkoitus on selvittää, mitä kulttuuriperintö on tästä näkökulmasta ja miten sitä ylläpidetään.

Hankkeen kokonaistoteutuksesta vastaa tutkija.

HAASTATELUN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ JA KERÄTTÄVÄT HENKILÖTIEDOT

Aineistonkeruun aikana on suunniteltu toteutettavan 1-2 laadullista teemahaastattelua. Haastattelut toteutetaan ja tallennetaan digitaalisesti tutkittavan suostumuksella. Haastatteluun osallistuminen kestää arviolta 60-90 minuuttia.

Haastateltavalta kerätään seuraavia henkilötietoja: nimi, sähköpostiosoite, ikä, puhelinnumero, asuinpaikkakunta ja haastattelumuistiinpanot. Haastatteluista tehdään digitaalinen äänitallenne, ja tallenteen tekemisestä sovitaan haastateltavan kanssa ennalta.

Haastatteluissa saatetaan käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja liittyen haastateltavan itse tietoisesti esiintuomiin tietoihin etnisestä alkuperästä, poliittisesta aktiivisuudesta ja uskonnollisesta tai

seksuaaliseen suuntautumiseen tai käyttäytymiseen, geneettisiin tai biometrisiin tietoihin.

Haastattelukysymykset eivät lähtökohtaisesti sisällä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja (rotu tai etninen alkuperä, poliittinen mielipide, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus, ammattiliiton jäsenyys, terveyttä koskevat tiedot, seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen, geneettiset tai biometriset tiedot henkilön tunnistamista varten).

Haastatteluista tehdään muistiinpanot, digitaalinen tallenne sekä litteraatio. Dataa säilytetään tutkimuksen teon aikana tietoturvallisesti Jyväskylän yliopiston palveluissa, minkä jälkeen aineisto luovutetaan kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa.

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

HENKILÖTIETOJEN SUOJAAMINEN

Haastateltavilta kerättyjä tietoja ja tuloksia käsitellään asianmukaisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. Tietojasi kuitenkin voidaan tunnistaa tuloksista, selvityksistä tai julkaisuista.

Turhaa henkilötietojen käyttöä vältetään kaikessa raportoinnissa.

TULOKSET

Haastattelu on osa maisterintutkielman tekemisen prosessia, jonka tuloksia hyödynnetään tutkielman toteutuksessa. Tutkimuksen päätyttyä, viimeistään 31.12.2023 aineisto luovutetaan kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa.

REKISTERÖIDYN OIKEUDET JA NIISTÄ POIKKEAMINEN

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, kun henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Jos peruutat suostumuksesi, sinun tietojasi ei käytetä enää tutkielman teossa. Siltä osin kuin henkilötietojasi sisältyy tuloksiin, selvityksiin ja julkaisuihin, niitä ei voida poistaa enää sen jälkeen, kun nämä on julkaistu.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista seuraavissa tapauksissa:

a) henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin, peruutat suostumuksen, johon käsittely on perustunut, eikä käsittelyyn ole muuta laillista

perustetta, vastustat käsittelyä (kuvaus vastustamisoikeudesta on alempana) eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä, henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti; tai henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen, jos kiistät henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa rekisterinpitäjä voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden, käsittely on lainvastaista ja vastustat henkilötietojen poistamista ja vaadit sen sijaan niiden käytön rajoittamista, rekisterinpitäjä ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta sinä tarvitset niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi, olet

vastustanut henkilötietojen käsittelyä (ks. tarkemmin alla) odottaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeutetut perusteet rekisteröidyn perusteet.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin rekisterinpitäjä ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen

laatumiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Jyväskylän yliopisto voi jatkaa henkilötietojesi käsittelyä myös silloin, kun sen on tarpeellista yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon eikä profilointiin

Haastateltavalla on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli tutkittava katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. Lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>.

HENKILÖTIETOJEN SÄILYTTÄMINEN JA ARKISTOINTI

Haastatteluista muodostuu laadullinen aineisto, joka luovutetaan kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa. Luovutus tehdään tutkimuksen päätyttyä, viimeistään 31.12.2023

Tutkimusaineistoa säilytetään tutkimuksen aikana Jyväskylän yliopiston tietoturvakäytänteiden mukaisesti.

Aineisto on tutkielman tekijän käytössä. Hän käsittelee aineistoa Jyväskylän yliopiston tietosuojakäytänteitä noudattaen.

Tutkimuksesta valmistuu maisterintutkielma viimeistään 31.12.2023. Tämän jälkeen tekijä luovuttaa aineiston kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä

6

henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa.

Henkilötietojen käsittely päättyy ja henkilötiedot siirretään arkistoon

tutkielman valmistettua, viimeistään 31.12.2023.

REKISTERÖIDYN OIKEUKSIEN TOTEUTTAMINEN

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla ensisijaisesti yhteydessä Jyväskylän yliopiston tietosuojavastaavaan (tietosuoja@ju.fi tai p. 040 805 3297). Kaikki oikeuksien toteuttamista koskevat pyynnöt toimitetaan kirjallisena Jyväskylän yliopiston kirjaamoon.